



## Bölüm 6

### **SOSYAL HİZMETLER MEVZUATININ SOSYAL HİZMET MESLEK VE DİSİPLİNİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

*Mehmet BİRİNCİ<sup>1</sup>*

<sup>1</sup> Dr. Öğretim Üyesi, Mehmet BİRİNCİ, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü.  
ORCID: 0000-0001-5639-4799

## 1. Giriş

Toplumsal huzur ve refahın arttırılması, sosyal barış, sosyal adalet ve sosyal kalkınmanın gerçekleşmesinde sosyal hizmet meslek ve disiplini önemli bir yere sahiptir. İnsan ve toplumun gelişmesini temel alan sosyal hizmet, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal tüm imkanların fırsat eşitliği çerçevesinde kullandırılması yönünde çaba gösteren ve bunun için mücadele eden bir alandır (Birinci, 2018). Sosyal hizmet bunu yaparken, siyasi iradenin sorunlara bakış açısını yansıtan politikaların ürünü olan yasal düzenlemeler çerçevesinde yapar ve bunun dışına çıkamaz. Dolayısıyla sosyal hizmetler mevzuatı, sosyal hizmet meslek ve disiplini üzerinde etkilidir. Çünkü, mevzuatla verilen yetkiler çerçevesinde hizmet sunumunu kamu, yerel yönetimler, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve sosyal girişimcilik düzeyinde faaliyet gösteren organizasyonları vasıtasıyla gerçekleştirir. Bu organizasyonların toplumun ihtiyaçlarına duyarlı olmaları ve farklılaşan sorunlara çözüm getirebilmeleri için kendilerini sınırlayan yasaların mevcut ve gelecekteki potansiyel problemlere cevap verebilecek şekilde ele alınmasına ihtiyaç vardır. Bu olmadığı takdirde, sosyal hizmet sunan örgütlerden yenilikçi davranış ortaya koymaları ve sorunlara kalıcı çözüm bulmaları beklenemez (Verschuere vd., 2014). Sosyal hizmetlerin sahadaki uygulayıcıları olan sosyal çalışmacıların temel dayanaklarını yasalar oluşturur. Özellikle kamu örgütlerinde bürokrasinin öne çıktığı merkezîyetçi bir yapı vardır. Bu yapı içinde bağımsız karar alabilmek mümkün değildir. Liyakatin olmadığı, kadroların atama ile belirlendiği ve en önemlisi hizmetlerin sunumunu katı bir biçimde etkileyen yasalar söz konusudur. Dolayısıyla, sosyal hizmet örgütleri çalışmalarını, insan haklarına dayalı ve sosyal hizmetin temel etik ilkelerini göz önünde alarak, yasal mevzuatın ortaya koyduğu sosyal politikalar çerçevesinde yapmak durumundadır (Birinci, 2021). Sosyal hizmetlerin uygulamasında, sosyal hizmetler mevzuatı son derece önemli rol ve işleve sahiptir. Bu nedenle çalışma kapsamında temel yasal düzenlemelerden biri olan 2828 sayılı ‘*Sosyal Hizmetler Kanunu*’, 6284 sayılı ‘*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Dair Kanun*’, 5395 sayılı ‘*Çocuk Koruma Kanunu*’, 5378 sayılı ‘*Engelliler Hakkında Kanun*’ ve yaşlılara ilişkin çeşitli kanun, kanun hükmünde kararname ve yönetmelikler ele alınıp incelenmiştir.

2828 sayılı “*Sosyal Hizmetler Kanunu*”, Türkiye’de sosyal hizmetlerin genel çerçevesini oluşturması açısından temel yasal düzenlemelerden biridir. Kanun başta çocuk, yaşlı, engelli ve diğer birey ve gruplara yönelik hizmetlerin kapsamını ve yasal dayanaklarını oluşturmaktadır. Kanaatimizce kanun, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından, uygulama esasları ve etik çerçevenin oluşturulması noktasında önemli bir yere sahip olmakla birlikte etik bir probleme de yol açmıştır. Kanunla, farklı disiplinlerde eğitim alıp, sosyal hizmet merkezlerinde meslek elemanı olarak görevlendirilen kişilere “*sosyal inceleme*” yapabilme görev ve yetkisi verilmiştir. Konu ile bağlantı-

lı hiçbir eğitim almayan ve meslek elemanı olarak tanımlanan kişilerin, bir insanın hayatına dokunacak önemli bir kararın verilmesinde temel alınacak bir belgeyi hazırlamasının, insan hakları ve sosyal hizmet çerçevesinden bakıldığında etik olup olmadığı tartışılabilir. 6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Dair Kanun*” ile koruyucu ve önleyici tedbirlere yer verilmiş, kanundan yararlanabilecek kişiler bakımından bazı düzenlemeler getirilmiştir. Yani sadece şiddete uğrayan değil, şiddete uğrama tehlikesi bulunan kişiler de kapsama alınmıştır. Örneğin, ‘*tek taraflı ısrarlı takip mağduru*’ ilk defa bu kanunla yasal düzenlemeler içinde yer almıştır. Tedbir kararları korunan kişiler bakımından kendi içinde mülki amir ve hâkim tarafından verilecek kararlar şeklinde ele alınmıştır. Yine şiddet uygulayan kişilerle ilgili olarak önleyici tedbir kararları hâkim tarafından verilmekle birlikte, gecikmesi durumunda bu kararların kolluk amirleri tarafından verilebileceği hüküm altına alınmıştır (Öztürk, 2017). Çalışma içinde ele alınan önemli yasal düzenlemelerden birisi de 5395 sayılı ‘*Çocuk Koruma Kanunu*’dur. Kanun, Türkiye’nin de taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi’ne uygun olarak düzenlenmiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren kanunun kapsamı içinde korunma ihtiyacı olan ve herhangi bir nedenle suça itilen çocukların korunması, haklarının güvence altına alınması ve psikososyal gelişimlerinin sağlanması, suç mağduru olan veya suça sürüklenen çocuklarla ilgili koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması yer almaktadır (ÇKK, 2005). Ancak, kanun günümüz koşulları içerisinde çocukları her türlü ihmal ve istismardan koruma ve kollama noktasında yetersiz kalmakta, yenilikçi model ve uygulamalara imkân verecek düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Söz gelimi, kanunla çocukların eğitim, sağlık, barınma, güvenlik ve ifade özgürlüğü gibi hakları güvence altına alınmıştır. Ancak tedbir kararı verilen çocukların rekreasyonel, sportif ve kültürel faaliyetlerden faydalanabilmelerine imkân sağlayan yasal bir düzenleme olmadığı (Dursun ve Atamtürk, 2023) ileri sürülmektedir. 2021 yılında ise 7343 sayılı *İcra ve İflas Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* kapsamında yapılan değişikliklerle, çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması konusunda önemli düzenlemeler yapılmış, buna ilişkin uygulama yönetmeliği 4 Ağustos 2022 tarihli resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bir diğer yasal düzenleme engellilik ile ilgilidir. Engellilik yalnızca bireylerin kendisini etkileyen bir durum değildir. Engellilik ve buna ilişkin sorunlar, engelli bireyin ailesi başta olmak üzere toplumun tüm kesimlerini ilgilendirmektedir. Sosyal hizmet açısından dezavantajlı grup içerisinde yer alan engellilere yönelik son yıllarda yasal düzenlemelerin ve buna bağlı olumlu gelişmelerin olduğunu söylemek mümkündür. Engellilere yönelik sunulan hizmetlerde ailenin son derece önemli bir rol üstlendiği ve merkezi konumda olduğu görülmektedir. 5378 sayılı ‘*Engelliler Kanunu*’, engelliliği daha çok sosyal yardımlar çerçevesinde ele alırken, gelir ve yoksulluk üzerinden yaklaşmaktadır. Engellilerin istihdamına yönelik yapılan düzenlemelerle çeşitli kolaylıklar getirilmiş, kamu

ve özel sektöre sorumluluklar yüklenmiştir. Ancak buna rağmen yeterli sayıda engelli istihdam edilemediği (Ünal, 2021) ifade edilmektedir. Günlük yaşam becerilerinde, eğitim, sağlık ve diğer ihtiyaçlarını karşılamada, hizmetlere erişim noktasında, normal olarak kabul edilen bireylere oranla dezavantajlı konumda olan engelli bireylerin yaşadıkları sorunlar çevresel, sosyal ve ekonomik düzenlemelerin yanında yasal düzenlemelerin yetersizliklerinden kaynaklanmaktadır (Kılıç, 2021). Burada özellikle yasal düzenlemelerin ayrı bir yeri vardır. Hak temelli sosyal hizmet uygulamaları çerçevesinde engelli bireyin yaşamını sürdürebilmesi, bakım ve sağlık hizmetleri için gerekli şartların sağlanması yine bu anlayış çerçevesinde ele alınması gereken bir konu olarak görülmelidir.

Sosyal hizmetler mevzuatının güncellenmesi ve mevcut koşullara uygun hale getirilmesi, ihtiyaçlara cevap verebilmesi açısından gereklidir. Bu çalışmada ele alınan temel bazı kanun ve buna bağlı yönetmeliklerin incelenmesi neticesinde bunu söylemek mümkündür. Özellikle yaşlılarla ilgili yasal düzenlemelerin çok parçalı olarak çeşitli kanun ve düzenlemeler içerisinde yer alması, yaşlılara yönelik temel ve bağımsız bir yasanın olmaması, hizmetlerin sunumunda aksamalara yol açmaktadır.

### **1.1.Çalışmanın Amacı ve Yöntemi**

Türkiye’de halen yürürlükte olan ve uygulanan sosyal hizmetler mevzuatının, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından ele alınması, uygulamalarda yaşanan sorunların ortaya konması, sosyal hizmet bilim dalı ve mesleği ile yasal düzenlemeler arasında varsa çelişen durumlara dikkat çekilmesi çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bir bilim dalı ve aynı zamanda uygulamalı bir meslek olan sosyal hizmetin, yasal altyapıdan kaynaklı olarak hangi sorunlarla karşı karşıya olduğu, mesleğin icra edilmesi aşamasında profesyonellerin yaşadığı problemlerin ortaya konması bir diğer önemli amaç olarak belirlenmiştir.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması ve buna bağlı olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Bu teknikte araştırmacı, belirli belgelerin varlığını ve erişilebilirliğini değil, aynı zamanda her belgenin orijinal amacını, üretildiği bağlamı ve hedef kitlesini de dikkate alarak belgelerin gerçekliğini ve kullanılabilirliğini belirlemelidir. Belgede bulunan verilerin öznel yorumcusu olarak, araştırmacı analiz sürecini mümkün olduğunca titiz ve şeffaf bir şekilde yapmalıdır (Bowen, 2009). Doküman analizi tekniği, araştırılan konu hakkındaki kayıt ve belgelerin belirli bir sistematığe göre incelenmesi amacıyla kullanılan teknik olarak ifade edilebilir (Creswell, 2017). Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini ayrıntılı ve sistematik bir biçimde analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir. Bu teknik kullanılarak yapılan çalışmalarda konu hakkında bir anlam çıkarmak ve bir anlayış oluşturmak amaçlanır. Bunun için ilgili verilerin incelenmesi

ve yorumlanması gerekir (Corbin ve Strauss, 2008; Wach, 2013; akt.; Kırıl, 2020). Bu çalışmada sosyal hizmetin sunumuna ilişkin olarak ortaya konan sosyal politikalar neticesinde oluşturulan kanunlar ile sosyal hizmet meslek ve disiplini arasındaki uyum veya çelişkileri tespit edebilmek için kullanılan doküman analizi tekniği ile ilgili kaynaklar okunmuş, incelenmiş, not alınarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır (Karasar, 2005; Yıldırım ve Şimşek, 2013; akt., Şak vd., 2021).

## 1.2. Sınırlılıklar

Üniversitelerde verilen sosyal hizmet eğitimi ile sahada gerçekleştirilen sosyal hizmet uygulamaları arasında ciddi farklılıklar olduğu söylenebilir. Sosyal hizmet eğitimi alan, sosyal çalışmacı meslek elemanlarının yapması gereken birçok uygulamanın, farklı disiplinlerden mezun olan ve ilgili yasal düzenlemelerde meslek elemanı olarak tanımlanan kişilerce de gerçekleştirildiğini görüyoruz. Çalışmada, değişik disiplinlerden mezun olup yasalarda meslek elemanı olarak tanımlanan diğer alanlarda verilen eğitim konusuna girilmemiştir. Dolayısıyla, çalışma kapsamında sosyal hizmetler mevzuatını oluşturan temel kanunlar sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından ele alınmıştır. İncelenen kanun ve yönetmelik metinlerinin seçilmesinde özellikle, sosyal hizmet disiplini ve uygulama açısından öne çıkan yasal düzenlemeler tercih edilmiştir.

## 2. Bilim Dalı ve Meslek Olarak Sosyal Hizmet

Sosyal hizmete ilişkin sorun alanlarını belirleme, ortaya koyma ve bu sorunları çözme çabaları, bir sosyal bilim olan sosyal hizmeti, bir bilim dalı ve meslek haline getirir (Kongar, 1972; Cılga, 2004; Duyan ve Bayır, 2016; akt., Birinci, 2022). Sosyal hizmet; sosyal ve ekonomik haklardan, bu hakların eşit dağılımına, yasal, kültürel, siyasal imkân ve fırsatların eşit, adaletli ve toplum yararı gözetilerek kullanılmasına, yenilikçi hizmet yöntem ve modellerinin ve tekniklerin geliştirilmesine, bunların yeni uygulamalarla birlikte hayata geçirilmesine yönelik çeşitli strateji, yöntem ve politikalar geliştirmek gibi farklı düzeylerde gayret ve faaliyet içindedir (Cılga vd., 2016). Sosyal hizmetin merkezinde insanların sorunları ile başa çıkma güç ve mücadelesi ile çevresel sistemler arasındaki ilişki yer alır (Duyan ve Bayır, 2016; akt., Birinci, 2018). Modern düşünce, insana yaklaşımın belirli bir sistematik içinde olması gerektiğini ileri sürer. İnsan ihtiyaçlarının ortaya konması, insanın anlaşılması, sorunlarının doğru tespiti ve çözüm üretilmesi, insanın birey olarak toplumla bütünleşmesinin belirli bir disiplin içinde ve bilimsel gerçeklere dayanandırılması gerekir. Sosyal hizmet, bütün bunları, felsefe ve mesleğinin temel dayanağı olarak almıştır. Dolayısıyla, sosyal hizmet, sosyal refah sistemlerinin işlevsellik kazanmasıyla görünür olmuştur (Kut, 1988, 3; Akt. Karataş ve Erkan, 2002: 113).

### 3. Sosyal Hizmetler Mevzuatı Hakkında Genel Bilgiler

Bu bölümde sosyal hizmetler mevzuatını oluşturan temel kanunlar ve bu kanunların uygulanması ile ilgili bazı yönetmelikler ele alınmıştır.

#### 3.1.2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu

2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 27 Mayıs 1983 yılında 18059 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (T.C. Resmî Gazete, 18059, 27 Mayıs 1983). Yayınladığı tarihte kanunun adı "Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu" iken, 03 Haziran 2011 tarihli, 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile adı "Sosyal Hizmetler Kanunu" olarak değiştirilmiştir" (T.C. Resmî Gazete, 633 sayılı KHK, 03 Haziran 2011). Aslında bu kararname ile sosyal hizmetlerin yapısında önemli bir değişim olmuş, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılmış, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuş, yine aynı KHK ile görev ve yetkileri belirlenmiş, daha sonra yeniden düzenlenmiştir (Yeniden düzenleme; 06/02/2014, 6518 sayılı Kanun). Türkiye'de sosyal hizmetlerin sunumu ve bu konuda oluşturulacak politikalara kadar bu değişim sosyal hizmetlerde bir devrim olarak nitelendirilebilir.

Bu bilgileri verdikten sonra çalışma kapsamında ele alınan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nu sosyal hizmet meslek ve bilimi açısından irdeleyelim. Kanunun amaç başlığı altındaki 1. Maddesi, hizmet verilecek kesimleri "*korunma, yardım ve bakıma ihtiyacı olan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere*" götürülecek hizmetleri yürütmek üzere kurulan teşkilatın görev, yetki ve sorumluluklarına yer vermiştir. Kanunun kapsamı içine aldığı hususlar ise 2. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu madde içinde hem bu hizmetleri yürütecek kamu kurum ve kuruluşları, gerçek kişileri, özel hukuk tüzel kişilerini, bu örgütlerde çalışan tüm personeli ve hizmetlerden halen faydalanan ve gelecekte faydalanması muhtemel kişileri kapsamı içine aldığını görüyoruz.

Kanunun amacının tanımlandığı birinci maddede özellikle "*...diğer kişilere götürülen...*" ifadesinin muğlak bir ifade olduğunu, yine aynı madde içinde hizmetlerin sunumunda hiçbir ayırım gözetilmeksizin ihtiyaç sahibi tüm birey ve ailelere verileceği şeklinde ele alınması sosyal hizmet bilim ve mesleği açısından daha uygun olabilir. Her ne kadar hizmetlerin sunumunda hiçbir ayırım yapılmayacağı "*genel esaslar*" altında ele alınmış olsa da burada yani kanunun amacını tanımlarken bu ifadelerle yer verilmesinde fayda olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca, T.C. Anayasasının 2. Maddesi sosyal devlete vurgu yapmakta, yine Anayasa'nın değişik maddelerinde ele alınan devletin vatandaşın huzur ve refahı için yerine getirmesi gereken görevlere yer verilmiştir. Kanunun 3. Maddesinde tanımlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Burada sosyal hizmetlerin tanımı dikkat çekmektedir. Madde 3/a fıkrasında "sosyal hizmetler" tanımlanırken kişi ve ailelerle sınırlandırmış, toplumun

diğer kesimleri bu tanımın içinde yer almamıştır. Sosyal hizmetlerin topluma yönelik daha geniş kitlelere hizmet sunumu dikkate alındığında örneğin; ihtiyacı olan farklı gruplara, örgütlere ve toplumun geniş kitlelerine verilmiş olması bu tanımın eksik olduğunu göstermektedir. Bunun dışında tanımlarda sunulan hizmetlere ilişkin bilgilere yer verilmiş, özellikle etik açıdan son derece yanlış birçok kavram zamanla değiştirilmiştir. Örneğin; 2013/6462 sayılı kanun 1. Maddesi ile “özürlü” ibaresi “engelli”, 2014/6518 sayılı kanunun 30.maddesi ile “muhtaç” ibaresi “ihtiyacı olan” şeklinde değiştirilmiştir. Üzerinde düşünülmesi gereken bir diğer konu ise hizmetlere ilişkin çağın gerisinde kalmış gelenekselleşmiş modellerin yerine ihtiyaca göre yeni modellere yer verilememiş olmasıdır. Bir örnek vermek gerekirse, dijital sosyal hizmetin kanunun içinde mutlak suretle ele alınması ve uygulanması gereken çeşitli hizmet modellerine yer verilmesi gereğidir.

Kanunun 4. Maddesinin *a fıkrasında (Değişik: 1/7/2005-5378/27 md.)* genel esaslara yer verilmiştir. Sosyal hizmetlere ilişkin bütün faaliyetlerin devletin denetim ve gözetiminde, paydaşlarla birlikte ve iş birliği içinde yürütüleceği, bu konuda “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SH-ÇEK)” tarafından çıkarılacak bir yönetmelikle bunların düzenleneceği ifade edilmiştir. Bahse konu kurumun 2011 yılında 633 sayılı KHK ile kapatıldığını, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında yeniden daha kapsamlı bir yapılanmaya gidildiğine yer vermiştik. Bu kanunda çok sayıda düzenleme yapılmış olmasına rağmen hala bu şekilde olmayan bir kurumun yönetmelik çıkaracağından bahsediliyor olması son derece yanlıştır. Denilebilir ki, zaten güncel mevzuatta SHÇEK’nun kapatıldığına yer verilmiştir. O zaman olmayan bir kurumun yönetmelik çıkaracak olması da burada bize göre havada kalan bir ifade olmaktadır ve kanunda son yıllarda yapılan düzenlemelerle çelişmektedir. Genel esaslar içinde özellikle hizmetlerin sunumunda “insan haysiyet ve onuruna yakışır” şekilde bu hizmetlerin verilmesi gerektiği ifade edilmiş ancak etik ilkelere yer verilmemiştir. Sosyal hizmet bilimi açısından baktığımızda hizmetleri sunan ve alan yani hem hizmetten faydalananlar hem de bu hizmetleri ortaya koyanlar açısından uyulması gereken birtakım değer ve ilkelerin varlığı son derece önemlidir.

Kanunun 4. Bölümünde tespit, inceleme ve koruma ele alınmıştır. 21. Madde de tespit ve inceleme başlığı altında “*kurum... ihtiyacı olanları tespit ve incelemekle görevlidir*”. Sosyal hizmet bilim ve mesleği açısından ele alındığında maddenin tespit ve inceleme başlığı altında ele alınması doğru bir yaklaşımdır. Bu durumda Türkiye’de sosyal hizmetlerin müracaatçı odaklı değil, arz veya tespit odaklı olarak verilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Hak temelli bir meslek olan sosyal hizmetin yasal alt yapısının bu şekilde yeniden ele alınması değerlendirilmelidir. Tespit ve incelemede ihtiyaç sahibi birey, aile, grup veya çeşitli kesimlerin kuruma-bakanlığın ilgili birimleri- duyurulması hususunda bazı kesimlere yükümlülük getirilmiştir. Hak temelli yaklaşım

dikkate alındığında burada asıl sorumluluğun ilgili bakanlığa verilmesi gerektiği açıktır.

24. Madde de “*kurumca yardım yapılır*”; 25, 26, 34, 35. Maddelerinde “*bu hususlar bir yönetmelikle belirlenir*”. Dolayısıyla bir yerde kurumun yönetmelik çıkaracağı belirtilirken, farklı maddelerde bu konuların yönetmeliğe bağlanması gerektiğine yer verilmiş, kurum ifadesi kullanılmamıştır. Aynı madde içerisinde “...yılıda en az bir kez kurumca denetlenir” devamında ise Madde 35/A müeyyideler başlığı altında “...halinde kuruluş, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından kapatılır”; Ek Madde 7’de “...Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın çıkaracağı yönetmelikle” şekline ifade edildiğini görüyoruz.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun içerisinde değişik maddelerde kurum ifadesine yer verilmiştir ve bu ifade ile ne anlatılmak istendiği çok açık değildir. Sosyal hizmetlerin sunumu ile ilgili her türlü görevi yerine getirecek olan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve ilgili birimleridir. Kanununda geçen kurum ifadesi daha önce bu faaliyetleri yapmakla görevlendirilmiş, kanaatimizce 2011 yılında 633 sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla birlikte görevi sona eren SHÇEK kastedilmemiş, kanun metninde düzeltilmesi gereken belki de atlanmış bir konu olarak ifade edilebilir. Çünkü kanunun içinde 38/d de “*Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumunun teşkiline ilişkin mevzuatın*” yürürlükten kaldırıldığı açıkça belirtilmiştir.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nu genel olarak değerlendirildiğinde bazı düzenlemelerin yapıldığı, ancak hala güncellenmesi gereken birçok konunun sürüncemede kaldığını söylemek mümkündür. Kanun içerisinde belirsizliklerin oldukça fazla olduğu, aktif olmayan örgütsel yapılara ilişkin görev ve yetkilerin sanki varmış gibi halen mevzuatın içinde yer alması son derece yanlış bir durumdur. Mevzuat, sosyal hizmetlerin güncel sorunlarına cevap vermekten uzak ve yenilikler konusunda yetersiz kalmaktadır.

### 3.1.1. Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği

Sosyal Hizmet Merkezleri, Türkiye’de ağırlıklı olarak kamunun sunduğu sosyal hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu birimler olarak teşkilatlandırılmışlardır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak görev yapan bu merkezlerin yönetmeliğe göre amacı; “*sosyal hizmet müdahalesinin ve tabibinin gerçekleştirilmesi, çocuk, genç, kadın, erkek, engelli, yaşlı bireylere ve ailelerine koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici, rehberlik ve danışmanlık odaklı sosyal hizmetlerin...*” (T.C. Resmî Gazete, 2013/28554) şeklinde ortaya konmuştur. Yönetmeliğin amacına baktığımızda sosyal hizmete ihtiyaç duyan kesimlerin tespit edilmesi ve buna göre gereken müdahalenin yapılması ile ilgili bir kaygının olmadığı söylenebilir. Diğer yandan bunun bir yönetmelik olması sebebiyle, bu tür üst amaçlar kanunla belirlenir şeklinde bir çıkarımda bulunulabilir. Ancak yönetmeliğin 4. Maddesine gelindiğinde bunun böyle olmadığı görülür. Madde 4/a fıkrasında alan taraması “... sosyal hizmet

*faaliyet ve uygulamalarından yararlanacak aile ve bireylerin tespiti ile sosyal sorunların analizi amacıyla gerçekleştirilen veri ve bilgi toplama faaliyeti...*” biçiminde tanımlamak suretiyle, aslında burada kanunun öngördüğü sosyal hizmete ihtiyaç duyanların tespit edilmesi görevi yönetmelikle bu merkez- lere verilmiştir. Aynı şekilde, hizmet ilkeleri başlıklı 6. Madde ve merkezin görevleri başlıklı 7. Madde içinde çeşitli fıkralarda buna daha ayrıntılı olarak değinilmiş, birimlerin görevlerinin ele alındığı 12-13-14-15. Maddelerde de bu görevler birim bazında detaylandırılmıştır. Dolayısıyla burada ortaya konan amaçlarla yapılması gerekenler arasında bir çelişki vardır. Bir diğer çelişki ise kanunda kaldırılmış olmasına rağmen 7/f fıkrasında “muhtaç” ibaresi bu yönetmelikle halen yerini korumaktadır. Yönetmeliğin 8. Maddesi sosyal hizmet komisyonu oluşturulması ile ilgilidir. Burada farklı birim ve branşlara vurgu yapılmakta, ancak sosyal hizmete değinilmemektedir. Farklı alanlarda eğitim almış kişilerin burada yer alması doğrudur, ancak adı sosyal hizmet komisyonu olan bir oluşumun içinde Sosyal Hizmet Bölümü’nden mezun ‘Sosyal Çalışmacının’ olmak zorunda olmaması doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü, komisyon görevlerinin yer aldığı 9. Maddeye baktığımızda bunu daha iyi anlamak mümkündür. Bu madde içinde alan taraması, risk haritası oluşturulması, koruyucu aile, evlat edinme gibi son derece önemli konuların yer aldığını görüyoruz. Birimlerin görevlerinin belirtildiği madde 12, 13, 14 ve 15’te çok sayıda görevin sosyal çalışmacıların eğitim alanı içinde olduğunu görmekteyiz. Burada engelli, yaşlı, kadın, çocuk, aile, koruyucu aile, evlat edinme ile ilgili çalışmalar; mahkemelerce verilecek bakım, barınma ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanması; ihmal, istismar ve şiddetin önlenmesi benzeri konular, diğer disiplinlerle kıyaslandığında ağırlıklı olarak sosyal hizmet disiplini içinde ele alınmaktadır. Dolayısıyla son derece önemli ve insanla ilgili konularda verilecek kararlarda bu alanda eğitim almış sosyal çalışmacıların olmaması-olmak zorunda olmaması- bize göre sakıncalı bir durumdur. Sosyal Hizmet Bilim Dalı eğitimin tüm kademelerinde yetiştirdiği meslek elemanlarını bu doğrultuda, yani bu hizmetleri en iyi şekilde verebilecek bilgi, özveri ve anlayışla eğitmekte ve mesleğe hazırlamaktadır.

Merkezlerin yönetim yapısı içinde sosyal hizmet komisyonun bize göre eksik tanımlanması, kaliteli ve etkin hizmet sunumu açısından bir yönetim sorunu olarak ifade edilebilir. Yönetim konusunu biraz daha açarsak örneğin; sosyal hizmet merkezlerinin yönetiminden sorumlu kişi olarak, her merkezin başına atanan bir müdür görevlendirilmiştir. Yönetmeliğin 16. Maddesine göre müdürün eğitim aldığı alan çok önemli değildir. Çünkü böyle bir açıklık getirilmemiş, hatta lisans mezunu olması koşuluna da rastlanmamıştır. Oysa, sosyal hizmet merkezlerinin bu alanda yetişmiş, alanı bilen kişilerce yönetilmeleri bir seçenek değil bir zorunluluk olmalıdır. Sosyal hizmete ilişkin kavram, kuram ve yöntemleri bilmeyen, sosyal hizmetin alanı içinde yer alan konulara hâkim olmayan kişilerin bu kurumların başında olmaları, sunulacak

hizmetlerin hem etkinlik-etkililik, hız, zaman, gerçek ihtiyaç sahiplerine ve kaliteli olarak verilmesinin sağlanması açısından oldukça zor olabilir. Kidneigh (1950), örgütsel yapılar birbirlerine çeşitli açılardan benziyor olsalar bile sosyal hizmet sunan kurumların sosyal çalışmacılar haricinde yönetilmesinin verimliliği düşüreceğini ve hedeflere ulaşmada başarısızlığın mümkün olduğunu iddia etmiş; Gartland ise bir işletmecinin, işletmeden anlaması gibi sosyal hizmet yöneticisinin de sosyal çalışmadan anlaması gerektiğini ileri sürmüştür (Lawler ve Hearn, 1997, s.196; Akt.; Birinci vd.; 2017).

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği'nde, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından dikkat çeken bir diğer konu ise meslek elemanı tanımlamasıdır. 18. Madde içinde yapılan bu tanıma göre meslek elemanı olarak merkezlerde görev yapabilecek kişilerin yedi farklı alandan mezun olmaları gerekmektedir. Bu alanlar yönetmelikte ifade edildiği gibi "... *sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog, çocuk gelişimcisi, öğretmen, psikolojik danışman ve rehber öğretmen ile aile ve tüketici bilimleri bölümü mezunu olan...* (T.C. Resmî Gazete, 2013/28554) yedi farklı disiplini içine almaktadır. Buraya kadar çok fazla sorun yok. Sosyal hizmet merkezlerinde değişik alanlardan mezun kişilerin çalışması, sosyal hizmetin doğası gereği ve disiplinlerarası çalışmanın getirdiği bir zorunluluk olarak görülebilir. Ancak burada temel sorun, tüm bu disiplinlerden mezun olan ve meslek elemanı olarak tanımlanan kişilere verilen ortak görevlerdedir. 18. Maddenin değişik fıkralarında bu açıdan bakıldığında sorun olmakla birlikte, asıl sorun 18/c fıkrasındadır. Bu fıkra ile yukarıda sayılan ve yedi farklı alandan mezun olan meslek elemanlarının tamamına "*sosyal inceleme*" raporu yazma gibi bir görev verilmiş olmasıdır. Bu gerek bilimsel açıdan ve gerekse hizmetin ihtiyaç sahiplerine sunumu açısından etik olarak sorunlu bir durumdur. Sosyal hizmet bölümleri dışında, burada meslek elemanı olarak çalışabilecek kişilerin mezun olduğu hangi lisans programında sosyal incelemeye ilişkin bir eğitim verilmekte, bu hangi müfredatta yer almaktadır? Sorusu akla gelmektedir. Bir diğer soru ise herkes sosyal inceleme yapabilir mi? Örneğin, bir çocuğun velayetinin anne veya babaya verilmesi konusunda mahkemenin vereceği karar üzerinde önemli bir etkisi olan sosyal incelemeyi bir sosyal çalışmacı, bir pedagoğ veya psikolog dışında kim yapabilir? Aynı şey sosyal hizmetin diğer alanları için de geçerlidir. Sosyal hizmet merkezleri, Türkiye'de sosyal hizmetlerin ağırlıklı olarak sunulduğu merkezlerdir. Burada aile, kadın, çocuk, yaşlı, genç vb. birçok dezavantajlı olarak tabir edilen kesimlere hizmet verilmekte, onların hayatına olumlu anlamda etki etmek üzerine hizmetler politikalar çerçevesinde planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu hizmetlerin verilmesinde en önemli ve legal belge "*sosyal inceleme raporu*" dur. Bu rapor birey veya aileyi tüm çevresi ile ele alan; yani *ekonomik, eğitsel, sosyal, ruhsal, kültürel, ailesel* boyutları ile inceleme sonucu elde edilen bilgilerle oluşturulan bir rapordur. İncelenen olgunun, olayın, birey veya ailenin, grubun veya organizasyonun

bugünü, geçmişi, talepleri, daha önce yapılan yardımlara kadar oluşturulan bir mesleki rapordur ve sosyal çalışmacılar tarafından hazırlanır. Çünkü sosyal hizmet bölümleri dışında bunun eğitiminin verildiği, meslek elemanı olarak tabir edilen grubun içinde bir başka alan yoktur. Bu raporu hazırlayacak olan meslek elemanların ekonomik ve sosyal değişim ve gelişimlere duyarlı, sosyal hizmet bilim ve mesleğinin etik ilkeleri konusunda eğitim almış kişiler olmalıdır.

Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği, önce 18. Madde de meslek elemanlarının görevleri tanımlamış, 18/A maddesinde sosyal çalışmacıya yer vermiştir. 27. Maddede ise ortak görevler başlığı altında ve meslek elemanı dışında bu merkezlerde çalışanlarla birlikte, meslek elemanlarının ortak yapacakları görevlere vurgu yapmıştır. Bu yönetmelik, disiplinlerarası eğitim farkını ortadan kaldırmış, tüm meslekleri ve görevleri aynı sepetin içine doldurmuştur. Sosyal hizmetlerin sunumunda farklı disiplinlerin bir arada çalışması son derece önemlidir ve sosyal hizmet eğitiminde buna sürekli vurgu yapılır. Ancak bu durum, mesleklerin kesin çizgilerle belirtilmiş sınırları ve yetki alanına müdahale anlamına gelmemelidir. Burada yapılan tam olarak budur. Örneğin, sosyal inceleme raporu bir şablonun doldurulmasından ibaret değildir. Kişi, aile veya dezavantajlı bir gruba, bir insana-bir çocuğa, bir kadına- ve onun hayatına, geleceğine yönelik kararların verilmesinde başvuru olan önemli bir çalışmanın sonuç belgesidir. Hizmetlerin sağlıklı bir şekilde sunulmasında hayati derecede önem arz eden bu belgenin, konu hakkında hiçbir eğitim almamış, farklı disiplinlerden mezun olan sosyal çalışma görevlisi adı altında istihdam edilen kişilerce de hazırlanabiliyor olması meslek etiği açısından ve insana verilen değer ve saygı açısından da doğru değildir.

### 3.2. Kadın ve Aileye İlişkin Mevzuat

Bu başlık altında kadın ve aileye ilişkin mevcut yasal düzenlemeler ele alınmış, kadının ve ailenin korunması ile ilgili mevzuat sosyal hizmet disiplinini ve mesleki uygulamalar açısından irdelenmiştir.

#### 3.2.1. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun* 1. Maddesinde amaç tanımlanmış ancak ailenin korunmasına yer verilmemiştir. Aile bireylerinin korunması ile aile bütünlüğünün sağlanabileceği değerlendirilmiştir. Oysa kanun, adı itibarıyla "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" şeklinde ifade edilmektedir. Kanunun amacına daha ayrıntılı baktığımızda, "*kadınların, çocukların, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin...*" korunması şeklinde devam etmekte, ailenin/aile bütünlüğünün korunması ile ilgili net ifadeler yer verilmediğini görmekteyiz. Aynı maddenin 2.fıkrasında, uygulama ilkeleri içinde de ailenin korunması ile ilgili herhangi bir açıklık yoktur.

Kanunun 2. Maddesi içinde sayılan tanımlarda ise aile kavramına yer verilmediği, ağırlıklı olarak şiddet üzerine çeşitli tanımların yapıldığı görülmektedir. Örneğin burada yapılan tanımlardan biri oldukça dikkat çekicidir. Aile içi şiddet yerine ‘ev içi şiddet’ ifadesi kullanılmıştır. Oysa ev içi şiddet ile aile içi şiddet aynı kavramlar değildir ve aynı anlamda kullanılamazlar. Bu durumda yasa ‘aile içi şiddet’ kavramına burada yer vermemekle bize göre aile bütünlüğünün korunması noktasında eksik bir tanımlama yapmıştır. Ailenin korunması, aile bütünlüğünün sağlanması ile mümkündür. Aile bütünlüğünün sağlanması için mutlak surette aile içi şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması gerekir. Kanun ‘koruyucu ve önleyici tedbirlere ilişkin hükümler’ başlığı altında tedbir kararlarının koruyucu ve önleyici olarak ikiye ayrıldığını görmekteyiz. Burada kanun koyucu önleyici tedbir kararlarını şiddet uygulayan veya uygulama potansiyeli olanlar üzerinden ele almıştır. Koruyucu tedbir kararları ise şiddet mağduruna yönelik olarak düzenlenmiştir. Koruyucu tedbir kararlarının alınmasında belli koşulların oluşması durumunda hakimler dışında mülki amirlere de yetki verildiği görülmektedir. Önleyici tedbir kararları ise hakimler ve zorunlu hallerde kolluk amirleri tarafından verilebilmektedir (6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, T.C. Resmî Gazete, 28239, 08 Mart 2012).

Kanunun ikinci bölümünde yer alan “Koruyucu ve Önleyici Tedbirlere İlişkin Hükümler” başlığı altında 3. Maddede mülki amir, 4. Maddede ise hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararlarına yer verilmiştir. Kanunun 5. Maddesi hâkim tarafından verilebilecek önleyici tedbir hükümlerini içermektedir. 5. Maddenin 2. Fıkrasında ise gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bu kararların kolluk amirlerince alınabileceği ancak, ilk işgününde bu durumun hâkim onayına sunulması ve yirmidört saat içinde onaylanmadığı taktirde tedbirlerin kendiliğinden kalkacağı belirtilmektedir. Bu kadar kısa bir süre içinde hâkimin konuyu ele alması, incelemesi ve doğru olan kararı vermesi mümkün müdür? Bir sosyal inceleme yapılmadan ve neticesinde gerekçelendirilmeden, şiddet mağduruna yönelik her türlü şiddet, hakaret, çocuklara ve eve yaklaşılması gibi kişinin can güvenliğini de oldukça ilgilendiren bir konuda yirmidört saat bu kararı vermek için veya tedbirleri yok saymak-kaldırmak için yeterli bir süre değildir. Hâkim kararı neye göre verecektir? Gerek tedbirlerin devamı açısından gerekse de tedbirlerin ortadan kaldırılması bakımından hâkimin doğru bir karar verebilmesi için elinde şiddet mağdurunun durumunu, vakayı ortaya koyan bir sosyal inceleme raporuna ihtiyaç olabilir. Bu kadar kısa bir sürede böyle bir raporun hazırlanması mümkün olmayabilir.

Kanunun üçüncü bölümünde şiddet önleme ve izleme merkezlerinin ele alındığı 14 ve 15. Maddelerde, merkezlerin kurulması ve verilecek destek hizmetlerine yer verilmiştir. 14. Maddeye göre bu merkezlerin yirmidört saat esaslı olarak faaliyette bulunacakları belirtilmiştir. Bu maddeye göre şiddet

önleme ve izleme merkezleri (ŞÖNİM), izleme ve destek hizmetleri verecek şekilde yapılandırılmıştır. Kanunun aynı başlık altında yer alan 15/1 Maddesi tedbir kararlarının uygulama boyutunda izlenmesi ve verilecek destek hizmetlerine; 15/2 maddesi ile de korunan kişiler yönelik verilecek destek hizmetlerine; 15/3 ise şiddet uygulayana yönelik verilecek destek hizmetlerine ayrılmıştır. Böylece bütüncül bir bakış açısı getirilmiş, konuya sadece mağdurlar açısından değil, soruna sebep olan birey veya bireylere de destek vermek suretiyle her iki açıdan bakılmaya çalışılmıştır. Bu durum sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından değerlendirildiğinde, her ne kadar sosyal sorunların temel kaynağını bireyler oluşturmuyor olsa bile, yine de sorunların çözümünde önemli bir katkı sağlayabilir. 16. Maddenin *üçüncü fıkrasında* kadınların çalışma hayatına katılımları ile ilgili ulusal ve bölgesel yayın yapan tüm kuruluşların ayda en az doksan dakika ve belirlenen saatler içinde yayın yapmaları zorunluluğu getirilmiştir. Bu kuruluşların bahse konu yayınlar konusunda denetlenip denetlenmediği, nasıl ve ne şekilde denetlendiği, gerçekten bu yayınların yapılıp yapılmadığı net değildir. Onlarca yayın yapan kanaldan ayda en az doksan dakika kadının çalışma hayatına ilişkin yayın yapılması halinde Türkiye’de kadının çalışması konusunda belli düzeyde de olsa bir bilinç oluşurdu kanaatindeyiz. Diğer yandan dikkatle izlenmesi gereken bir başka durum ise kadına karşı şiddeti adeta teşvik eden ve kadını bir cinsel obje olarak yansıtan yayınlara yönelik bazı tedbirlerin alınması olmalıdır. Yine aynı madde içerisinde kadın ve çocuklara yönelik şiddetle mücadele kapsamında, Bakanlıkça hazırlanacak, çeşitli üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini de içeren bilgilendirici materyallerin yayınlanması gerektiği ifade edilmiştir. Yasal düzenlemeler içinde yer alan bu hususların, uygulamada yeterince yer bulup bulmadığı başka bir tartışma konusudur. Ancak Türkiye’de kadın cinayetleri, çocuk ihmal ve istismar vakaları sadece kamuoyuna yansıyan boyutuyla ve nicelik olarak ele alındığında, yasal düzenlemelere rağmen uygulamada ciddi sıkıntılar olduğu söylenebilir.

6284 sayılı kanuna yönelik birçok eleştiri yapılmıştır. Bu eleştirilerden bazıları böyle bir kanuna ihtiyaç olmadığı yönündedir. Biz burada bunun üzerinde durmayacağız. Çünkü, tam aksine bu kanunu ikame edebilecek herhangi bir yasal düzenleme günümüzde mevcut değildir. Kanuna yöneltilen en önemli eleştirilerden birisi yeterince üzerinde uzlaşa sağlanmadan yürürlüğe girdiği şeklindedir. Kanun her ne kadar kadına yönelik şiddeti önleme konusunda yeterli olduğu ileri sürülse bile, uygulayıcıları tarafından tam anlamıyla bilinmemektedir. Dolayısıyla şiddetle mücadelede 6284 sayılı kanunun tanıtımına ayrı bir önem verilmesi gerektiği açıktır (Ercoskun Şenol, 2019). Örneğin, yanlış bilinen ve eleştiri konusu olan kadının beyanının esas alınacağı, hiçbir şekilde belge ve delil istenmeyeceği ile ilgilidir. Uygulama esnasında kritik kararların alınması ve mağdurun korunması adına bazı özel tedbirlerin koruyucu ve bazen de önleyici olarak hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

Ancak delil ve belge arama takdir ve yetkisi, bu kararları veren mahkemelerde ve hakimlerdedir. Bunlar gerektiğinde dava aşamasında istenebilmektedir. Ayrıca her türlü tedbir kararına karşı itiraz etmek mümkündür (Özmen ve Şimşek, 2024). 6284 sayılı kanuna göre cinsiyete ayırımı olmaksızın, 'ısrarlı takip' mağduru olan veya ısrarlı takibe maruz kalma tehlikesi altında olan her kişi, tek taraflı ısrarlı takip mağduru kabul edilir. Yaşı, cinsiyet ve aile bağları, Türk vatandaşı olup olmadığına bakılmaksızın, diğer şartları taşıyan kişiler de 6284 sayılı kanundan faydalanabilirler (Tellioğlu, 2021). Şiddet bireysel ve toplumsal sebep ve etkileri ile ele alınmalı, farklı açılardan ve bir bütün olarak değerlendirilmek suretiyle çözümler üretilmelidir. Şiddet gerçeği ile mücadelede kanunlar hiçbir zaman yeterli değildir. Dolayısıyla şiddetle mücadelede farklı araçların devreye alınması, bu mücadelede başarı sağlanması bakımından oldukça önemlidir (Birinci ve Özdemir, 2023).

6284 sayılı kanunu genel olarak değerlendirdiğimizde özellikle uygulamada yaşanan sorunlar, kararların verilmesinde sürenin kısıtlı olması, bazı hallerde sosyal inceleme yapılmadan karar verilmesi, şiddet konusunda toplumsal farkındalığın oluşmamış olması ve İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılması bu konuda ele alınabilecek sorunlardan bazılarıdır. Uygulayıcıların niteliği ve niceliği, aşırı iş yükü, kolluk birimlerinde yeterli sayıda sosyal çalışmacı ve sosyal çalışma görevlilerinin istihdam edilmemesi bu sorunlara yaklaşım tarzını da olumsuz anlamda etkilemektedir. Kadına yönelik şiddet bir cinsiyet sorunu değil toplumsal bir sorundur ve bu şekilde ele alındığı takdirde başarılı olmak mümkündür.

### 3.2.1.1. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulama Yönetmeliği

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun uygulama yönetmeliği 18 Ocak 2013 tarihinde, kanunun 22. Maddesine dayanarak hazırlanmış ve yayınlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir (Resmî Gazete, 2013, Sayı: 28532). Yönetmelik kanunun uygulanması ile ilgili ayrıntılara yer vermiş, kanunda olduğu gibi yönetmelikte de ailenin korunması amacına bir bütün olarak yer verilmemiştir. Yönetmeliğin 3. Maddesinde ele alınan tanımlara baktığımızda özellikle şiddetin tanımlanmasının eksik yapıldığını söylemek mümkündür. Tanımda "...kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranış" olarak tanımlanmıştır. Oysa şiddet sadece bunlarla sınırlı değildir. Bir örnek vermek gerekirse, özellikle son yıllarda dijitalleşmenin artmasıyla birlikte kadın ve çocuklara yönelik sosyal medya araçları üzerinden şiddetin farklı boyutları ile yüzleşmekteyiz. Aynı şekilde şiddet mağduru olarak kanuna atıfta bulunulmak suretiyle "...kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan veya dolaylı olarak maruz kalan..." biçiminde bir tanım yapılıyor. Yani bunların dışında, yukarıda verdiğimiz örnekte olduğu gibi bir durumla karşılaşan kişilerin şiddet görmüş sayılma-

yacağı izlenimi doğmuş oluyor. Dolayısıyla burada da hem şiddet tanımının hem de şiddet mağdurunun tanımlanmasının yeniden ele alınması ve güncellenmesinde fayda vardır. Benzeri eksiklik *şiddet uygulayanın* tanımlanması içinde de görülmektedir.

Yönetmeliğin 4. Maddesinde ihbar ve şikayetlerin sözlü veya yazılı olarak ilgili makam veya mercilere yapılabileceği belirtilmiş, bu makam veya mercilerin neler olduğuna bir önceki madde içinde tanımlarda yer verilmiş ancak burada değinilmemiştir. Yalnızca Müdürlük veya ŞÖNİM'e yapılacak şikâyet veya ihbarların kolluğa, mülki amire, Cumhuriyet başsavcılığına veya hâkime geciktirilmeden bildirilmesi gerektiği belirtilmiştir. İhbar veya şikâyet eden tarafların korunup korunmayacağı veya nasıl korunacakları, ihbar edenlerin gizliliği gibi hususlara yer verilmemiştir. Yönetmeliğin 5. Maddesinde kolluk, Cumhuriyet başsavcılığı ve mülki amire gelen ihbar veya şikâyetlerle ilgili bu makamların yapmaları gerekenler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Özellikle bu madde kapsamında kolluk birimlerine gelen tüm ihbar ve şikâyetlerle birlikte, hâkim veya mülki amir tarafından verilen tüm kararların en hızlı şekilde ŞÖNİM'e bildirilmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Böylece şiddetin önlenmesi ve izlenmesinde ŞÖNİM'in rolü son derece önemli hale getirilmiştir. Yönetmeliğin 6. Maddesi mülki amir tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları kapsamında barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım, rehberlik ve danışmanlık hizmeti, geçici koruma ve varsa çocuklara sağlanacak kreş imkanlarına yer verilmiştir. Yönetmeliğin 7. Maddesinde haklarında barınma yeri sağlanmasına karar verilenlerle ilgili yapılacaklar; 8. Madde de geçici yardım yapılması; 9. Maddede rehberlik ve danışmanlık hizmeti; 10. Madde de geçici koruma altına alınması; 11. Maddede ise kreş imkânı sağlanması ele alınmıştır.

Yönetmeliğin yukarıda ele alınan maddelerini değerlendirdiğimizde, çocuklarla ilgili özel bir uygulamaya yer verilmediğini görmekteyiz. Yani çocuklar kolluk vasıtasıyla bir yerden başka bir yere nakledilebiliyor, çocuklara barınma yeri, çalışan annelere veya çalışma hayatına katılması muhtemel olanlara kreş imkânı sağlanıyor. Ancak bütün bunlar yerine getirilirken hiçbir şekilde çocuğun yararına ve özel olarak ilgilenilmesi, korunması ve ihtimam gösterilmesi konusuna değinilmiyor. Çocukların bu şekilde gerek bir yerden başka bir yere nakledilmeleri, gerekse barınma yeri sağlanması veya içinde buldukları durumdan çıkabilmeleri için ilk karşılaştıkları olaydan itibaren, mutlak surette bir sosyal çalışmacının veya psikoloğun himayesinde bütün bu uygulamaların yapılması daha doğru olacaktır. Yönetmeliğin 12. Maddesinde hâkim tarafından verilecek koruyucu tedbir kararları olarak; iş yerinin değiştirilmesi, ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, aile konutu şerhi, kimlik ve diğer bilgilerin değiştirilmesi konuları ele alınmıştır. Alınacak tedbirlerle ilgili olarak şiddet uygulandığı konusunda herhangi bir delil veya belge aranmayacağı altı çizilmiştir.

Yönetmeliğin bu maddesinde, şiddet uygulandığına ilişkin *delil veya belge* istenmeyecek olması, şiddetin önlenmesi ve buna ilişkin sosyal hizmetlerin sunumu açısından son derece önemlidir. Bilindiği üzere sosyal hizmete en çok ihtiyaç duyan kesim başta kadın ve çocuklardır. Bu açıdan baktığımızda öncelikle şiddet mağdurunun korunması temel alınmış ve tedbir kararlarına yer verilmiştir. Zaman zaman tartışmaların odağında olan bu konu, kadının şiddet gördüğü noktasındaki beyanının gerçek olmadığı durumlarda karşı tarafta yeni mağduriyetlerin yaşandığı ile ilgilidir. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un amacının tanımlandığı 1. Maddeye baktığımızda “...tedbirlere ilişkin usul ve esaslar...” şeklinde ifade edilmektedir. Dolayısıyla, yasa ile şiddet uygulayanın cezalandırılmadığı, tam tersi şiddet mağdurunun korunmasına yönelik bazı tedbirlerin alındığı ve bu tedbirlere karşı itiraz yolunun açık olduğu kanunda belirtilmiştir.

### 3.2.1.2. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmeliğin amacı “*Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM)’nin kuruluş, işleyiş ve yürüteceği işlemlere ilişkin usul ve esaslar ile ŞÖNİM’de çalışacak personelin görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemek*” olarak ifade edilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 2016/29656). Yönetmelik 6284 sayılı kanunun “...şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadın, çocuk ve aile bireyleri ile tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarının korunması ve bunlara yönelik şiddetin önlenmesi” amacına uygun olarak hazırlanmıştır. Kanunun uygulama yönetmeliği ile bu yönetmelik adeta birbirini tamamlar nitelikte hazırlanmıştır.

Yönetmeliğin 3. Maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Bu tanımlar içinde 3/ğ’de konukevi ele alınmış ve kadın konukevinin aynı zamanda “...*sığınmaevi, kadın sığınağı...*” ve benzeri çeşitli biçimlerde isimlendirildiği görülmektedir. Burada şunu söylemek mümkündür. İsim o kadar önemli mi? Önemli olan şiddetin önlenmesi değil mi? Aslında pek de öyle değil, isim önemlidir. Çünkü, verilen isim konuya, probleme nasıl bakıldığını ile ilgili çok sayıda ip ucu verebilir. Konukevi tabiri bir nevi misafirlik gibi algılanıyor. Yani şiddete uğrayan kadın belli bir süre sonra evine dönecektir. Burada ‘*geçici olarak misafir*’ edilmektedir izlenimi vermekte ve daha işin başında böyle bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Sığınmaevi veya kadın sığınağı ise kadının rencide eden bir başka anlayışın ürünü olmakla birlikte; diğer yandan ataerkil toplumlarda erkek şiddetinin sürekliliğine vurgu yapması açısından, özellikle erkek politikacılar tarafından kabul görmemektedir. Büyük bir korku ve endişe içerisinde, olağanüstü psikolojik problemler yaşamak suretiyle devletin koruması altına girmek zorunda kalan kadınlar ve beraberindeki çocukların bu şartlar altında güvenle kalabilecekleri yerlerin her bakımdan daha sıcak ortamlar olması beklenir. Bu nedenle isimler üzerinde durmak ve bu isimleri yeniden gözden geçirip, sosyal çalışmacılarla birlikte diğer meslek

elemanlarının da görüşleri alınarak yeni bir düzenleme yapılabilir. Yönetmeliğin 4. Maddesinde temel ilkeler ve çalışma esaslarına yer verilmiştir. 5. Madde de açılış ve kapanış işlemleri, bu konuda kimlerin yetkili olduğu ve istenen belgelerin neler olduğu konusuna açıklık getirilmiştir. ŞÖNİM bünyesinde sunulacak hizmetlerde binaların fiziki özellikleri, tüm sosyal hizmetlerde önemli olmakla birlikte burada daha da önemli hale gelmektedir. Bağımsız mekanlarda ve kendi içinde oluşturulmuş birimlerde hem meslek elemanlarının hem de şiddet mağdurlarının kendilerini rahatça ifade edebilecekleri, güvenli ortamlara ihtiyaç vardır. Bu açıdan baktığımızda fiziki özelliklerin ele alındığı 6. Madde de buna çok fazla yer verilmediğini görüyoruz.

Türkiye’de kadına yönelik şiddet her geçen gün artmaktadır. Yasal düzenlemeler kapsamında alınan önlemler yetersiz kalmaktadır. Yönetmeliğin 8. Maddesinde “*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonu*” kurulması öngörülmüş; 9 ve 10. maddelerde bu komisyonun kimlerden oluşacağı ve hangi görevleri yapacağına açıklık getirilmiştir. İl genelinde üst düzey yöneticilerin, sivil toplum örgütlerinin ve üniversitelerin temsilcilerinin yer aldığı bu komisyon soruna çözüm üretmekten çok uzaktır. Çünkü herhangi bir yaptırım gücü yoktur. Yönetmeliğin üçüncü bölümünde, hizmetlerden yararlanacak kişiler ve başvuru konusu ele alınmıştır. Madde 12’de hizmetlerden kimlerin yararlanacağı, ŞÖNİM bünyesinde yararlanması mümkün olmayanların nerelere yönlendirileceği; madde 13’te başvuru yöntemleri, madde 14’de ise yapılacak ilk işlemlere yer verilmiştir.

Sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından ŞÖNİM’ler oldukça önemli bir yere sahiptir. Çünkü sosyal hizmetin en önemli müracaatçıları-faydalanıcıları- arasında yer alan kadınların, şiddetten korunmak için başvurabildikleri ve çocukları ile belli bir süre zor olan bir dönemi atlattırmaya çalıştıkları bir yerdir. Çeşitli hizmetlerin farklı disiplinlerle bir arada sunulduğu ŞÖNİM’lerde sosyal çalışmacılara önemli görevler düşmektedir. Şiddetin toplumsal bir sorun olduğu ve birlikte çözülmesi gerektiği anlayışı ile hareket eden sosyal hizmet meslek ve disiplini, bu görevini layıkıyla yerine getirebilmesi için daha etkin ve uygulanabilir yasal düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır.

### 3.2.2. Çocuk Koruma Kanunu

Çocuk haklarının tarihine bakıldığında daha eskilere gitmekle birlikte bu konudaki en önemli adım 29 Kasım 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilip imzaya açılan ve ülkelerin onayına sunulan ve 1990 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’dir. Türkiye, taraf olduğu bu sözleşmeye, imzalandıktan yaklaşık dört yıl sonra yani 1994 yılında bazı maddelerine çekince koymak suretiyle onay vermiştir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların korunması ve desteklenmesi, geliştirilmesi ile ilgili yasaların oluşturulması konusunda

getirmiş olduğu zorunluluk, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na hazırlanmasında oldukça etkili olmuştur. Bu kapsamda; 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu, koruma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasını, sağlıklı bir ortamda büyüüp gelişimlerini ve hak ve esenliklerinin güvence altına alınmasını öncelikli amaç olarak benimser. Bunun için gerektiğinde, çocuğun yararı için koruyucu ve destekleyici bazı tedbirlere başvurur (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Bu çerçevede kanunda, yetkili mahkemeler tarafından alınacak koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması, bunların takibinin yapılması ve sonuçlandırılması ile ilgili kurum ve kuruluşların belirlenmesi, uygulama esasları gibi hususlar ele alınmıştır. Kararların uygulanmasında ilgili kurum ve kuruluşların yanında ailelere de önemli roller verilmiş ve tüm paydaşların iş birliği halinde olmalarını sağlayacak şekilde düzenlemeler yapılmıştır.

Dolayısıyla Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi, 2005 yılında 5395 sayılı *Çocuk Koruma Kanunu*' nun yürürlüğe girmesi ile farklı bir anlam kazanmaya başlamıştır. Kanun kapsamında çocuk alanında çalışan kuruluşlara çalışmalarına yasal bir zemin oluşturulmuş, çocuklarla ilgili her türlü koruyucu ve önleyici çalışmaların yapılmasından doğrudan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve ilgili birimleri sorumlu tutulmuştur. Bu bakanlığın yanı sıra Adalet, Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıklarına da özellikle tedbir kararlarının uygulanması noktasında önemli sorumluluklar verilmiştir (Coşkun ve Kaya, 2023). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 3. Maddesinde kanunun uygulanmasında ele alınan bazı tanımlara yer verilmiştir. Bu tanımlar içinde çocuğun "...18 yaşını doldurmamış kişiyi", korunmaya ihtiyacı olan çocuğun "*bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu*", suça sürüklenen çocuğun ise "*...suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk*" şeklinde tanımlanmıştır (ÇKK, 2005). Korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı ile ilgili literatürde pek çok tanımlama yapılmıştır. Bunların başında eğitim, sağlık, bakım ile duygusal ve bilişsel açıdan ihmal ya da istismar edilen dezavantajlı çocuklar için korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı kullanılmaktadır (Dursun ve Atamtürk, 2023). Korunmaya ihtiyacı olan çocukların bu durumda olmalarının çok çeşitli nedenleri olmakla birlikte, bunların başında ve en önemlisi aile ekseninde ortaya çıkmaktadır. Ailenin sosyal ve ekonomik açıdan yetersizlikler içinde olması, bunun getirmiş olduğu olumsuz tutum ve davranışların, çocuklara yönelik ihmal ve istismar riskini artırdığı, çocukları farklı şekillerde ve olumsuz yönde davranışa yönlendirmek suretiyle suça sürüklenmelerine de neden olduğu ifade edilmektedir (Öğüt vd, 2020; Akt., Dursun ve Atamtürk). Bu çerçevede 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda ele alınan, korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, aileyi de içine alacak şekilde daha kapsamlı tanımlanmalıdır.

Kanunun 4. Maddesinde, uygulama aşamasında uyulması gereken temel ilkelere yer verilmiştir. Burada çocukların haklarının korunması ve uygulanması aşamasında uluslararası sözleşmelerin etkisi açıkça görülmektedir.

Kanunun 5. Maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbirlere yer verilmiştir. Bu tedbirler; danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirleridir. Tedbirlerin alınması ve uygulanması aşamasında kimlerin yetkili olduğu, bunların hangi kurumlar tarafından ve ne şekilde uygulanacağı, 2006 yılında çıkartılan ve aynı yıl yürürlüğe giren “Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik” ile ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kanunun 6. Maddesinde kuruma yapılacak başvurulara yer verilmiş, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun kuruma bildirilmesinden sorumlu kişi ve kuruluşlar sıralanmıştır. Bu kuruluşlar içinde 2011 yılında Aile Bakanlığı'nın kurulması ile faaliyetleri sona eren “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu”na atıfta bulunulmuştur. Aslında 2011 yılı itibariyle bu görevler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının İl ve İlçe Müdürlüklerine verilmiştir. Ancak nedense kanun metninde gerekli düzenleme hala yapılmamıştır. Madde 7’de çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, kurumlar (ki-burada kurum, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı yetkili kurumlar), Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya re’sen çocuk hâkimi tarafından alınacağı belirtilmiştir. Kanunun 7/2. Maddesinde tedbir kararı verilmeden önce sosyal inceleme yaptırılabilceğine vurgu yapılmıştır. Ancak, çocuğun geleceğini ilgilendiren bir konuda koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmesi noktasında sosyal inceleme yaptırılmasının boşlukta bırakılması -yaptırılabilir- şeklinde ifade edilmesi çok doğru olmamıştır. Çocuğun 18 yaşını doldurması ile tedbir kararının sona erecek olması, uygulamaların sonuçlarının neler olduğunun, hangi neticelerin alındığının tam olarak anlaşılması noktasında da önemli soru işaretleri barındırmaktadır. Yani kanunun 7/6. Maddesi bu açıdan yeniden ele alınarak gözden geçirilmelidir. Çünkü, hiçbir tedbir kararı kendiliğinden sona ermemelidir. Madde 8’de tedbir kararlarının en geç üç ay ara ile incelettirilmesine vurgu yapılmış; 9/2.maddede acil koruma kararı alınırken sosyal inceleme yaptırılması gerektiği ifade edilmiştir. Diğer yandan 7. Maddede tedbir kararların çocuğun 18 yaşını doldurması ile kendiliğinden sona erecek olması çelişkilidir.

Kanunun 13/2 maddesinde tedbir kararlarının alınması aşamasında çocuğun görüşünün alınması gerektiğine yer verilmiş, ancak ilgililerin dinlenebileceği ve sosyal inceleme raporu istenebileceği belirtilmiştir. Burada da sosyal hizmet açısından son derece önemli olan sosyal incelemenin ikinci plana itildiği, çocuk hakkında verilecek kararların alınmasında çok fazla bir önemi olmadığı anlaşılmaktadır. Tuncay’a (2020) göre ise bunun daha ötesinde bu raporların kanıta dayalı olarak hazırlanmasını güvence altına alacak bir mekanizmanın bulunmadığı ifade edilmiştir (Yaman ve Tuncay, 2020).

Madde 15/2 de çocuğun ifadesini alınırken veya diğer işlemleri sırasında, yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulabileceği belirtilmiştir. Bu kadar önemli ve hassas bir konuda, yani çocuk ifade verirken kendini rahat hissetmesi gereken bir ortamın sağlanması beklenirken, çocuğun yanında sosyal çalışma görevlisi olması bir zorunluluk olarak görülmemektedir. Bu ise hem çocuk hem de sosyal hizmet mesleği açısından kabul edilebilir bir durum değildir. Burada doğru olan alanında yetkin bir sosyal çalışmacının çocuğun yanında olması ve bu kişinin çocukla ilgili alanlarda gerekli eğitimi veren bir bölümden mezun olması gerektiğidir. Sadece sosyal çalışmacı olması yeterli değildir. Madde 17’de gözaltına alınan çocukların, kolluğun çocuk biriminde tutulması gerektiği ifade edilirken, diğer yandan bu birimin olmadığı yerlerde yetişkinlerden ayrı tutulacağı belirtilmiştir. Burada sorgulanması gereken husus ise kollukların bazılarında halen çocuk birimlerinin olmadığı, olanlarda ise sosyal çalışma görevlilerinin bulunmadığı gerçeğidir. Madde 28’de mahkemelere atanacak hâkim ve savcıların çocuk hukuku alanında uzmanlaşmış, çocuk psikolojisi ve sosyal hizmet alanlarında eğitim almış kişiler arasından atanması tercih edilmektedir. Aynı durumun sosyal çalışma görevlisi olarak atanacak kişiler için de geçerli olması gerekir.

Madde 33’te mahkemelere yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanacağı, bunların çocuk ve aile sorunları, çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından tercih edileceğine yer verilmiştir. Buradaki hassasiyeti sosyal çalışma görevlisi tanımı içinde göremiyoruz. Örneğin sosyoloji, aile ve tüketici bilimleri ve öğretmenlik alanlarından mezun olanların sosyal çalışma görevlisi kapsamı içinde alınması çocuğa yönelik hangi eğitimin veya uzmanlığın sonucudur. Bu bölümlerin müfredatlarına bakıldığında çocukla ilgili hangi konularda eğitim aldıkları belirsizdir. Bu alanlarda eğitim almış ve sosyal çalışma görevlisi olarak görevlendirilen kişilerin aynı zamanda “sosyal inceleme” yapabileceklerine de yer verildiğini görüyoruz. Devamında madde 34/1, bu kişilere sosyal inceleme yapma görevi vermiştir. Sosyal inceleme yapmak bu kadar kolay bir görev değildir ve biçimsel bir formun doldurulması, çocuk hakkında gerekli bilgilerin toplanacağı basit bir uygulama hiç değildir. Sosyal inceleme raporlarının bu alanda yetkin sosyal çalışmacılar tarafından hazırlanması ve sosyal çalışma görevlisi üst tanımının gözden geçirilmesi gerektiği önerilmektedir (İzci, 2021; Güneç, 2020; Mısırlı, 2020; Aldemir, 2011; Beter, 2010; Akt., Başar, 2023). Çocuğun hayatına dokunacak, ailesi ve geleceği hakkında verilecek kararlarda belli ölçüde karar vericilere ve uygulayıcılara yol gösterecek ve onların karar ve uygulamalarını etkileyecek bir legal belgedir. Dolayısıyla sosyal incelemeyi yapacak kişilerin, sosyal çalışma görevlilerinin bu konuda kapsamlı bir eğitim alması gerekir. Sosyal çalışma görevlisi adı altında bir araya getirilen mesleklerden hangisi veya hangileri lisans eğitimleri sırasında bu konuda yetiştiriliyor, bakmak gerekir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuklar hakkında denetim kararı verilebileceğini hüküm altına almıştır. Kanunun 37. Maddesinde denetim görevlisinin görevlendirilmesine yer verilmiş, korunma ihtiyacı olan çocuklar veya suç tarihinde 12 yaşını bitirmemiş çocuklar için denetim görevinin, denetimli serbestlik müdürlüğü tarafından değil Aile Bakanlığına bağlı sosyal hizmet il ve ilçe müdürlükleri tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir. Madde 38’denetim görevlisinin özellikle çocuk hakkında alınan kararların istenen sonuçlarını izlemek, çocuğa yardımcı olmak ve bütün bunları yaparken çocuğun ailesi, vasisi, bakımından sorumlu kişiler, kurumlar ve öğretmenleri olmak üzere tüm ilgililerin iş birliği içinde bu çalışmaların yürütülmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Madde 39’da denetim planına yer verilmiştir. Burada özellikle altı çizilmesi gereken konu, denetim planı oluştururken, denetim görevlisi ve sosyal incelemeyi yapan sosyal çalışma görevlisinin bu planı birlikte oluşturma zorunluluğudur. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na, 7343 sayılı *İcra ve İflas Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun* ile getirilen değişiklikler, 2021 yılında çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin 41/A ve diğer hükümler olarak eklenmiştir. *Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulması* konusunda getirilen yeniliklerin başında velayet için düzenlenen özel alanların valilikler ve belediyelerin desteği ile 2022 yılında hayata geçtiğini görüyoruz. Bunun için il ve ilçelerde çocuk teslim merkezleri kurulmuştur. Yani çocukların icra yolu ile teslimine ilişkin uygulama sona ermiştir. Bu kapsamda kanunun 41/A maddesinde görevli ve yetkili birime yer verilmiş, çocuk hakkında ilgili mahkemelerce verilen kararların Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan *‘Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri’*nce yerine getirileceğine yer verilmiştir. Bu müdürlüklerde yeterli sayıda sosyal çalışmacı, psikolog ve pedagoğ görevlendirilmekte, ilam ve tedbir kararlarının da bu görevlilerin yanı sıra çocuk gelişimci ve rehber öğretmenler tarafından uygulanacağı belirtilmektedir.

Kanuna eklenen 41/B ve 41/C maddeleri müdürlüğün, ilam ve tedbir kararlarının yerine getirilmediğini öğrendiği anda, yükümlü ile irtibata geçmek suretiyle çocuğun belirlen gün ve saatte hak sahibine teslim edilmesi için belirlenen yere getirilmesi yönünde ihtar etmekle yükümlüdür. Gerektiğinde kolluktan yardım alınacağını ve zor kullanılabilirliği belirtilmektedir. Maddenin 41/D fıkrasında çocukla ilişki kurulmasına dair ilam ve tedbir kararlarının müdürlük tarafından belirlenen merkezlerde gerçekleştirileceği, bu mekanların valilikler ve belediyeler tarafından oluşturulacağı hüküm altına alınmıştır. ÇKK’nın 41/E maddesi ile yapılan işlemlere karşı itirazlara yer verilmiş; 41/F ile kararlarının yerine getirilmesine ilişkin teslim emrine aykırı hareket edenler ile emrin gereğinin yerine getirilmesini engelleyenlere yönelik üç aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılma konusu düzenlenmiştir. Madde 41/G’de kişisel hakların ihlali, ses ve görüntü kayıtlarının internet

ortamında yayınlanması halinde, ilgili kanunlar kapsamında erişim engeli istenebileceği; 41/H ile çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesine ilişkin yapılacak işlemlerin tüm harçlardan muaf olduğu, bu işlemler ile ilgili tüm giderlerin Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacağı hüküm altına alınmıştır.

### 3.2.2.1. Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun uygulanmasına ilişkin, "Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik" 2006 yılında yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin amacı, korunma ihtiyacı olan altına alınan ve suça sürüklenen çocukların korunmasına ve haklarına ilişkin düzenlemelerin kanuna uygun olarak yerine getirilmesidir (T.C. Resmî Gazete, 24.12.2006/26386). Yönetmelikte, ÇKK'da olduğu gibi bazı tanımlara yer verilmiş, yönetmeliğin 5. Maddesinde ise koruyucu ve destekleyici tedbirler sıralanmıştır. Yönetmeliğin 6. Maddesi, mevcut adı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yapılacak başvuru, bildirim mükellefiyeti ve yükümlülükler ele alınmıştır. Burada kolluktan başlamak üzere, muhtarlar, zabita memurları, sağlık ve eğitim kurumları, diğer kamu görevlileri, sivil toplum örgütleri ve nihayetinde bir çocuğun korunma ihtiyacı olduğunu haber alan, bilen herkes il ve ilçelerdeki, bakanlığa bağlı sosyal hizmet merkezi müdürlüklerine bildirmekle yükümlüdür. Bununla birlikte çocuğun bakımından sorumlu kimseler de bu başvuruları yapabilirler. Basın yayın organlarında çıkan haberler ihbar kabul edilerek hareke geçilmesi gerektiği de yine yönetmelikte ele alınan konulardan biridir. Hizmetlerin, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün çocuklarla ilgili mevzuatına göre yürütüleceği, tedbir kararı alınması gereken hallerde, sosyal inceleme raporu ekinde mahkemeye veya çocuk hakimine sunulacağı belirtilmektedir.

Yönetmeliğin 7. Maddesinde acil koruma kararı alınmasını gerektiren bir durum ortaya çıktığında, çocuğun sağlık kontrolü yapıldıktan sonra bakanlığa bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bakım ve gözetiminin yapılacağı ifade edilmektedir. Çocuğun kuruma geldikten sonraki beş gün içinde çocuk hakimine müracaat edilmesi gerektiği, üç gün içinde kararın verileceği, acil koruma kararının en fazla otuz gün için verilebileceği, karar verinceye kadar kurum müdürünün onayı ile bakanlığın sosyal hizmet modellerinden çocuğun faydalanabileceğine yer veriliyor. Acil koruma kararı süreci içerisinde çocuk hakkında sosyal inceleme yapılması gerektiğinin altı çiziliyor. Burada ortaya konan yaklaşım çocuklar açısından oldukça önemlidir. Çünkü, çocuk hakkında karar verilmesi aşamasında zorunlu olarak sosyal inceleme yapılması gerektiğine yer verilmiş olması anlamlıdır.

Yönetmeliğin 8. Maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınmasına ilişkin yetki ve usule yer verilmiştir. Burada aileden başlamak üzere, anne, baba, vasi veya çocuğun bakımından sorumlu kimse, bakanlığa bağlı çocuk hizmetleri genel müdürlüğü ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine koruyucu ve destekleyici kararın resen alınabileceği, burada da yetkinin çocuğun yaşadığı yer hakiminde olduğuna vurgu yapılmıştır. Çocuk mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde bu görevin aile mahkemelerine, bu mahkemelerin olmaması halinde ise asliye hukuk mahkemelerinin yetkili olduğu belirtilmiştir. Bu madde içerisinde çocukların varsa engelleri ve yaşlarına göre ve çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin uygulanacağı, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınmadan önce, idrak gücüne sahip çocuğun yazılı ve sözlü görüşünün ilgili çocuk hâkimi veya mahkemece alınması gerektiğine yer verildiğini görüyoruz.

Burada bir şeyin altını çizmek gerekir. Tedbir kararından önce çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilmesi belirtilmektedir. Ancak, fiili işlediği anda on iki yaşını doldurmuş ve on beş yaşını doldurmamış çocuklar ile on beş yaşını doldurmuş, ancak on sekiz yaşını doldurmamış işitme ve konuşma engelli çocuklarla ilgili sosyal inceleme yaptırılması zorunlu tutuluyor. Burada şüphesiz ki çocuğun idrak gücü ile ilgili olarak böyle bir düzenleme yapılmış olduğunu söylemek mümkün ancak, olması gereken uygulama tüm çocuklarla ilgili bu kararlar verilmeden önce mutlak surette sosyal incelemenin yetkili meslek grubu olan sosyal çalışmacılar tarafından yapılması gerektiğidir.

Yönetmeliğin 9. Maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının ilgisine göre gönderileceği kurumlara yer verilmiştir. Örneğin sağlık tedbir kararı, il sağlık müdürlüklerine gönderilmektedir. 10. Madde de tedbir kararlarının değiştirilmesi veya süresinin uzatılması ele alınmış, 11. Madde içinde de tedbir kararlarının kaldırılması veya sona ermesine yer verilmiştir. 11/3'te tedbir kararının çocuğun on sekiz yaşını doldurması ile ayrıca bir karara gerek kalmaksızın kendiliğinden sona ereceği belirtilmiştir. Burada çocuk hakkında verilen tedbir kararlarının sonuçlarını görmeden, bir sosyal inceleme yaptırmadan, sadece çocuğun yaşının on sekizi doldurması ile bu kararların kaldırılmasının çocuğa ne faydası vardır. Her ne kadar maddenin devamında hâkim, çocuğun eğitimine devam edebilmesi için kendi rızasını da almak suretiyle tedbir süresinin uzatılabileceği belirtilmişse de bu sürenin ne kadar olabileceği ile ilgili bir bilgi verilmemiştir.

Yönetmeliğin üçüncü bölümünde koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmesi konularında ayrıntılı bilgilere yer verilmiş; danışmanlık, eğitim, bakım, barınma ve sağlık tedbiri kararların nasıl uygulanacağı ele alınmıştır. Danışmanlık bir nevi yol göstermeye yönelik rehberliktir. Burada çocuğun kendi ailesi yanında korunmasını sağlamak, çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere yol göstermek amacıyla gerçekleştirilen bir

tedbir kararıdır. Bu karar çerçevesinde çocukların her türlü ihtiyaçları temin edilmekte, onların okul, iş, aile veya diğer sosyal çevrelerinden kaynaklanan her türlü sorunları ile yakın ilgilenilmesini sağlayan bir süreçtir. Danışmanlık tedbiri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından yerine getirilir. Bu görevi yerine getirmesi gereken kişilerle ilgili olarak sosyal çalışma görevlisi olmalarının yanında çeşitli yetkinliklere sahip olmaları gerektiğine de vurgu yapıldığını görüyoruz.

Eğitim tedbirinde, çocuğun eğitime devamı, iş ve meslek edinmesi veya işe yerleştirilmesi ile ilgili uygulamalar ele alınmıştır. Bu tedbir kararında çeşitli kurumlarla iş birliğinin öne çıktığını, mesleki eğitim kursları açan kurumların ve Türkiye İş Kurumu'nun periyodik olarak programlar hakkında gerekli bilgileri içeren listeleri mahkeme veya çocuk hâkimi ile koordinasyondan sorumlu makamlara bildirmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Eğitim tedbiri kararının verilmesinde onbeş yaşını doldurmamış çocuklar bakımından uluslararası sözleşmeler dikkate alınır. Yani burada hassas olan konu, çocukların özellikle eğitimlerine devam etmelerinin sağlanmasıdır. Eğitim tedbiri Millî Eğitim Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının ilgili birimlerince yerine getirilir.

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu kimselerin bu görevi gerektiği şekilde yerine getirememeleri durumunda verilecek bir karardır ve bu durumda çocuğun bakanlık ve ilgili diğer kurumların sunduğu hizmet modellerinden faydalandırılmasıdır. Bakım tedbirinde çocukların özel durumları dikkate alınmakta, ihmal ve istismara uğrayan, psikolojik sorun yaşayan çocukların diğer çocuklardan ayrı olarak bakılması esastır. Bakım tedbiri bazen sağlık tedbiri ile uygulanmakta, bu şekilde sorunları olan çocukların sağlık sorunları giderildikten sonra bir aile yanına veya bu amaçla kurulan resmi veya özel kuruluşlara yerleştirilirler. Burada altı çizilmesi gereken önemli konu, çocuğun kolluk tarafından teslimi yapılmadan önce sağlık kontrolünden geçirilmesi gerektiğidir. Şayet olumsuz bir durum varsa, örneğin bulaşıcı bir hastalık söz konusu ise derhal sağlık tedbiri kararı alınması için mahkemeye veya çocuk hakimine başvurulur. Bakım tedbiri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ilgili il ve ilçe müdürlüklerince yerine getirilir.

Barınma tedbirinde, barınma için yeterli ve sağlıklı bir yeri olmayan çocuklu kimselere, hayati tehlikesi olan hamile kadınlara ve bunların çocuklarına yönelik olarak alınan tedbir kararlarını içerir. Bu kişilerin talepleri halinde kimliklerinin gizli tutulacağı, bu kişilerin ilgili kurumlara teslimi öncesinde mutlak surette sağlık kontrollerinin yapılacağı, sağlık sorunları olması halinde mahkemeye ve çocuk hakimine başvurulması gerektiği yönetmeliğin 15.maddesinde ele alınmıştır. Barınma tedbiri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl ve İlçe Müdürlükleri, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yerel Yönetimler tarafından yerine getirilir.

Yönetmeliğin 16.maddesinde sağlık tedbirine oldukça ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için geçici veya sürekli bakım ve tedavisinin sağlanması için verilen bir karardır. Bu karar verilmeden önce hâkim, çocuğun durumu ile ilgili sağlık kuruluşlarından rapor isteyebilir. Ancak, çocuğun madde bağımlılığı veya akıl hastalığı açıkça belli olan hallerde kendisi, anne veya babası, vasisi ile bakım ve gözetiminden sorumlu kimselerin talebi üzerine veya resen sağlık raporu alınmadan sağlık tedbiri kararı verilebilir. Yatarak tedavisi tamamlanan çocuklar, haklarında bakım veya barınma tedbiri kararı varsa aile yanına, kuruma veya bu amaçla kurulmuş resmi veya özel kurumlara yerleştirilir. Alkol, uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı çocuklarla ilgili verilen kararların uygulanmasında çocuğun rızası alınmaz. Sağlık tedbiri, Sağlık Bakanlığı İl Sağlık Müdürlükleri tarafından yerine getirilir.

Yönetmeliğin 18. Maddesinde tedbir kararlarının uygulanması, takibi ve denetimine yer verilmiştir. Burada öne çıkan husus tedbir kararlarının bir plan dahilinde uygulamaya konacağı ve çocuğun teslimi itibariyle on gün içerisinde mahkeme veya çocuk hakiminin onayı ile uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır. Planın hazırlanması aşamasında sosyal inceleme raporundan yararlanılabileceği, işbirliği yapılacak kurumlar, sorumlu kişilerin kimler olduğu, nelerin amaçlandığı ve ilerlemenin nasıl sağlandığı ve bunun nasıl ölçüleceğine yer verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bütün bunlarla ilgili olarak en geç üçer ay süre ile incelettirme yapılması ve ilerlemenin geldiği noktanın anlaşılması açısından karar altına alınmıştır. İncelemenin, öncelikle bakanlığa bağlı il ve ilçe müdürlükleri bünyesinde görevli sosyal çalışma görevlileri tarafından yapılacağı, ancak çocuğun yüksek yararı söz konusu olduğunda ise mahkemeye atanan sosyal çalışma görevlilerince yapılacağı ifade edilmiştir.

Görüldüğü gibi sosyal inceleme raporunun, kararların uygulanması ve denetim aşamasında bile çok önemsenmediği, denetim planının yine sosyal çalışma görevlisi adı altında tanımlanmış olan bu görevlilerce yapılmasının doğru olmakla birlikte, farklı disiplinlere mensup sosyal çalışma görevlilerinin tüm bu işleri yapabilmelerinin mümkün olup olmadığı tartışılmalıdır. Günümüzde sosyal hizmet sunan örgütlerin, sunduğu bu hizmetlerin sonuçlarına yönelik olarak etki ölçümü yapamadıkları bir ortamda, bahse konu sosyal çalışma görevlileri bunu nasıl ölçebileceklerdir. Çocuğa verilen hizmetlerin, istenen ve beklenen amaçlar çerçevesinde hangi etkiyi ortaya koyduğu, ilerlemenin nasıl ölçüleceği ile ilgili hiçbir kriterin belli olmadığı bir ortamda bu ölçümün yapılabilmesi bir soru işaretidir.

Yönetmelikte, tedbir kararlarının yerine getirilmesinde koordinasyon görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na verildiği belirtilmiştir. İllerde bu görev vali veya vali yardımcısının başkanlığında oluşturulan bir kurul, ilçelerde ise kaymakamlık tarafından yerine getirilir şeklinde ifade edilmiştir.

### 3.2.2.2. Koruyucu Aile Yönetmeliği

Koruyucu Aile Yönetmeliği, 2012 yılında 28497 sayılı Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları sağlanamayan çocukların yine aile ortamında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşılması ile ilgili konuları düzenleyen bu yönetmelikte 2015 yılında bazı önemli düzenlemeler yapılmıştır. Yönetmelikte çeşitli koruyucu aile modelleri tanımlanmıştır. Bunlar; akraba ve yakın çevreyi kapsayan model, geçici aile modeli, süreli koruyucu aile ve uzmanlaşmış koruyucu aile modelleridir. Yönetmelikte, koruyucu aile modelleri kapsamında, koruyucu aile olacak olanlara yönelik hangi eğitimlerin verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Yönetmeliğin 4. Maddesine eklenen *t* fıkrasında (Değişik: 24 Ocak 2015-29246 RG/1 Md) koruyucu aile yanındaki çocuğun hizmetten yararlanma düzeyinin belirlenmesi, hizmet sürecinde çocuğu etkileyecek her türlü durumun tespit edilerek çocuk yararına değerlendirme yapılabilmesi için izleme sürecinde yapılan çalışmalara ilişkin raporun hazırlanması gerektiği belirtilmiştir.

Yönetmeliğe göre koruyucu aile hizmetinden yararlanacak çocuğun tespitinde öncelik acil koruma veya bakım tedbiri alınan çocuklara verilmiştir. Çocuğun koruyucu aileye verilmeden önce sosyal inceleme yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Koruyucu ailelerin belirlenmesinde yaş ve eğitim gibi bazı kriterler getirilmiş, akraba ve yakın çevre koruyucu aile modelinde bu kriterler dikkate alınmamıştır. Çocuklara yönelik birçok problemin yakın akraba ve çevre kaynaklı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla çocuğu koruyucu aile yanına verirken herkes için belirlenmiş kriterlerin uygulanması daha doğru olabilir. Diğer yandan, Türkiye geneline bakıldığında koruyucu aileye olan ihtiyacın her geçen gün arttığı bir gerçektir. Ancak, koruyucu aile olanların sayısı ise bu ihtiyacın oldukça gerisinde kalmıştır. Koruyucu aileye olan ihtiyacın belirlenmesi, bu konuda toplumda bir farkındalık yaratılması, koruyucu ailelere verilecek eğitimlerin üniversiteler ve ilgili kuruluşlarla birlikte ele alınıp planlanması, mevcut mesleki çalışmaların gözden geçirilmesi, koruyucu ailenin görev ve sorumluluklarının güncellenmesi gerektiği açıktır. Örnek vermek gerekirse madde 14/6, "*koruyucu bir ailenin yanına en fazla üç çocuk yerleştirilebilir, kardeş olmaları halinde ise bu sayının sınırı yoktur*" şeklinde bir ifade kullanılmıştır. İçinde bulunduğumuz koşullar dikkate alındığında, bir koruyucu ailenin sorunları olan üç çocuğa beklenen düzeyde bakımı ve koruma sağlaması ne derece gerçekçidir.

Yönetmeliğin 16. Maddesi *1'inci fıkrası* (Değişik: 24 Ocak 2015-29246 RG/2 Md) ile izleme esasları belirlenmiştir. Oldukça kapsamlı olarak ele alınan bu esaslar içerisinde özellikle çocuğun ilk yıl en az ayda bir defa izlenmesi

dikkat çekicidir. İzlemede, gerektiğinde diğer sosyal çalışma görevlilerinin de bulunabileceği ve kendi mesleki raporlarını hazırlayabileceklerine ayrıca yer verilmiştir.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu başlığı altında ele alınan kanun ve ilgili bazı yönetmelikler sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından irdelenmeye çalışılmıştır. Çocuk koruma kanunu genel olarak değerlendirildiğinde; çocukların korunması, eğitimi ve bakımı yönünde önemli mesafeler alındığı, çocuk teslimine ilişkin son düzenlemelerle birlikte belli bir aşamaya geldiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından kanunun yeniden ele alınması ve eksikliklerin giderilmesine ihtiyaç vardır. Bunların başında meslek elemanlarının tanımı ve görevlerinin yeniden belirlenmesi, sosyal inceleme raporlarının bu konuda eğitim almış tek yetkili grup olan sosyal hizmet mezunu, sosyal çalışma görevlileri tarafından hazırlanması çocukla ilgili hizmetlerin sağlıklı yürütülmesi açısından son derece önemlidir. Diğer yandan, ihmal ve istismar alanında eğitim görmemiş farklı disiplinlerden mezun meslek elemanlarınca sosyal inceleme raporlarının hazırlanması, alınan tedbir kararlarını değerlendirecek bir komisyonun yasal olarak oluşturulmaması ve bu kararların alınmasında duruşma yapılmaması temel eksikliklerdir (Yaman ve Tuncay, 2020). Dolayısıyla 5395 sayılı kanunun yeniden ele alınması, yukarıda ifade edilen eksikliklerin giderilmesi, çocukların geleceği ile ilgili kararların verilmesinde sistemin sağlıklı işleyebilmesi için gerekli olan kontrol mekanizmalarının oluşturulması gerektiği açıktır. Çocukların korunması anlayışı bir bütün olarak ele alınması gereken bir yaklaşımdır. Herhangi bir nedenden ötürü sisteme giren çocukların korunması yeterli değildir. Her ne şekilde olursa olsun risk altında olan, risk altında olma potansiyeli bulunun tüm çocukların korunması esastır ve mevzuat buna göre düzenlenmelidir. Başar (2023) tarafından yapılan bir çalışmada Türkiye’de çocuk koruma alanında yapılan 29 yüksek lisans, 7 doktora ve 1 tıpta uzmanlık olmak üzere 37 tez incelenmiştir. İncelenen bu tezlerin 11 tanesi sosyal hizmet alanında yapılan çalışmadır. Elde edilen bulgular politika ve mevzuat yetersizliği, çocuk koruma alanının bir uzmanlığa ihtiyaç duyduğu, yeni modeller geliştirilmesi gerektiği, yeterli ve nitelikli meslek elemanı istihdamının yapılması ile mevcut mevzuatın uygulama sorunları (Başar, 2023) başta olmak üzere değişik konulara işaret edilmiştir.

### 3.3. Engellilere Yönelik Mevzuat

Engellilerle ilgili yasal düzenlemelerin özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra belirgin bir şekilde artmaya başladığı, bu dönemle birlikte engellilerin sosyal ve insan hakları konularında önemli politika değişimleri olduğunu görmekteyiz. Sonraki yıllarda engellilerle ilgili uluslararası alanda ortaya çıkan farkındalıkla birlikte çeşitli sözleşmelerin yürürlüğe girdiğini görmekteyiz. Bunlardan biri Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmedir. Sözleşme, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2006 tarihinde kabul edilmiş

ve 2008 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Sözleşme, Avrupa Birliği'nin (AB) insan hakları konusunda imzalamış olduğu ilk sözleşme olması sebebiyle de önemlidir. Türkiye, bu sözleşmeyi 2007 yılında imzalamış ve 2009 yılında ise onaylamıştır. Sözleşmenin 1. Maddesinde engelliler açısından; “...*insan hak ve özgürlüklerine, tam katılıma ve insan onuruna*” vurgu yapılmıştır (BM Engellilerin İnsan Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009). Sözleşme ile taraf devletlere, engellilerin hakları konusunda çok sayıda yükümlülükler getirilmiş, bunlara uyulmasının beklendiği ifade edilmiştir. Engellilerin toplumsal hayata katılmalarını sağlamaya dönük uluslararası düzenlemelerden birisi de Avrupa Konseyinin engellilere yönelik olarak hazırlamış olduğu Avrupa Sosyal Şartı belgesidir. Bu belge, engellilerin mesleki eğitimi ve toplumsal hayata yeniden uyum sağlamaya yönelik hak ve tedbirleri içeren bir belgedir.

Türkiye’de engellilerle ilgili olarak yasal mevzuata baktığımızda en önemli düzenleme 2005 yılında yürürlüğe giren 5378 sayılı ‘*Engelliler Kanunu*’ dur. Kanunda zaman zaman ihtiyaçlar doğrultusunda önemli düzenlemeler yapılmış, özellikle Türkiye’nin de taraf olduğu BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 2009 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte, engellilerin sorunları konusunda oldukça önemli mesafeler alınmıştır. Kanunun 3/c fıkrasında engelli “...*çeşitli düzeydeki kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey*” olarak tanımlanmıştır (5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun, T.C. Resmî Gazete, 25868, 07 Temmuz 2005). Kanunun 4. Maddesinde (Değişik:6/2/2014-6518/64 md.) hizmetlerin sunumu ile ilgili esaslar ele alınmış ve BM’in engelli haklarına ilişkin sözleşmesinde belirtmiş olduğu temel hükümlere yer verildiği görülmektedir. Hizmetlerin sunumunda özellikle insan haklarına saygı, ayrımcılık yapmama ve aile bütünlüğünün korunmasına özel bir önem atfedildiğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde kanunun 4/A ve 4/B maddeleri sırasıyla ayrımcılık ve topluma dahil olma konularını ele almıştır. Bunların dışında 5378 sayılı Engelliler Kanunu’na genel olarak baktığımızda erişilebilirlikten, istihdama ve eğitim-öğretime yönelik 2014 yılında birçok düzenlemenin hayata geçtiğini görüyoruz. Kanunda yapılan düzenlemeler içerisinde şüphesiz ki dikkati en çok çeken kavramlarda meydana gelen değişimler olmuştur. Örneğin, ‘özürlülük’ kavramı ‘engellilik’; ‘özürlüler’ yerine ‘engelliler’ şeklinde değiştirilmiştir. Böylece engelliliğin bireysel değil, toplumsal bir sorun olduğu kabul edilmiştir. Kanunun 5. Maddesi (Değişik:6/2/2014-6518/67 md.) engellilerin ihtiyaçlarını belirleyen derecelendirme ve sınıflamalarda uluslararası temel yöntemlerin esas alınacağına vurgu yapılmış; kanunun 6. Maddesinde ise (Değişik:6/2/2014-6518/68 md.) engellilerin öncelikle bağımsız yaşayabilecekleri ortamların sağlanması ile ilgili hizmetler ele alınmış, ancak engellilerin ailesini de kapsayacak şekilde çerçeve genişletilmiştir.

Kanunda ele alınan konulardan özellikle engellilerin erişebilirliği, meslek seçimleri ve eğitimleri, rehabilitasyonları ve engellilerin kalıcı olarak istihdamın (Madde 14) içinde yer almaları yani sürdürülebilir istihdam gibi konulara yer verildiğini görüyoruz. Bu konu ile ilgili olarak; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasında Dair Kanun (Resmi Gazete, 28918; 19 Şubat 2014) 6518 sayılı kanunun 7. Maddesinde 5378 sayılı Engelliler Kanunu'na atıfta bulunarak, korumalı işyerlerinde istihdam edilen zihinsel ve ruhsal engelli çalışanlarla ilgili olarak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 89. Maddesine bir fıkra eklenmek suretiyle bu işyerlerinde çalışanlara yapılan ödemelerin brüt tutarlarının beş yıl boyunca (yüzde %100 oranında) korumalı işyeri indiriminden faydalanacakları hüküm altında alınmıştır. Yine aynı kanunun 10. Maddesinde, engelli devlet memurları, eşleri ve birinci derecede yakınları için engellilik durumlarından dolayı yer değiştirme taleplerinin karşılanacağı ifade edilmiştir. Her iki değişiklik, daha fazla sayıda engellinin iş hayatında yer alması ve kalıcı olması açısından oldukça önemli düzenlemelerdir. Kanunun 21. Maddesinde, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun Ek 7. Maddesi değiştirilerek engellilere yapılacak ayni ve nakdi yardımlar konusu düzenlenmiş, evde bakım hizmetlerinin sağlanmasına ilişkin çerçeve belirlenmiştir. Kanunun 56. Maddesi ile engellilerin vergi muafiyeti ile alabilecekleri vasıtalara yer verilmiş ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanununda değişiklik yapılmıştır. Kanunun 57. Maddesi ile ayrımcılık yapılamayacağı, 59. Maddesi ile korumalı işyerlerinde çalışan engellilerin ücretleri konusu 4857 sayılı İş Kanunu'nda engellilerle ilgili yapılan diğer düzenlemelerdir.

### 3.3.1. Engellilerin Haklarına İlişkin Düzenlemelerin Yönetmelikler Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Engellilere yönelik mevzuat içinde önemli bir yere sahip olan “*Korumalı İşyeri*” kavramı son derece önemli bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu düzenlemelerle birlikte, gerçek ve tüzel kişilerce açılacak bu işyerlerinde zihinsel ve ruhsal engeli olan bireylerin istihdam edilmeleri amaçlanmıştır. 5378 sayılı Engelliler Kanunu'nun 14. Maddesine göre hazırlanan “*Korumalı İşyerleri Hakkındaki Yönetmelik*” daha fazla sayıda engellinin iş hayatı içinde olması açısından değerlendirildiğinde sosyal hizmetlerin engellilere bakışı ile örtüşmektedir. Korumalı işyerleri, Sağlık Kurulu raporu ile en az %40 zihinsel ve ruhsal engeli bulunan kişiler veya çocuklar için en az hafif düzeyde gereksinimi (%40-49 oranında) olan zihinsel ve ruhsal engelli bireyleri kapsamaktadır (Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmî Gazete, 27.01.2022/31732).

*Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hakkındaki Yönetmelik* (T.C. Resmî Gazete, 25.04.2009/30127) çerçevesinde, engellilerin istihdamı için önemli düzenlemeler yapılmış, engellilerin iş kurumuna kayıtlı olmaları, sağlık kurulu rapo-

ru ile engelli olduklarının tespit edilmiş olması gibi bir takım temel kriterler getirilmiştir. Yönetmelik çerçevesinde kamu ve özel sektör işyerlerinde engelli istihdamı zorunlu hale gelmiştir. Bu bağlamda 50 ve daha fazla işçi çalıştıran özel sektör işletmelerinde %3, kamu işyerleri için ise %4 oranında engelli çalıştırılması gerektiği ifade edilmiştir. Engellilerin istihdamı açısından diğer düzenlemelerden daha kapsamlı olan bu düzenlemede uygulama açısından sorunların olduğu herkes tarafından bilinmektedir. İşverenlerin engelli çalıştırmadaki mesafeli tutumları, yeterli sayıda engelliye istihdam etmemeleri, denetimlerin yetersizliği, çalışma hayatına katılan engellilere yönelik farklı tutum ve davranışlar uygulamada yaşanan temel bazı sorunlardır. Yönetmelik, talebin karşılanması ve engelli açığı olan işletmelerin bunu en geç 30 gün içinde gidermesi gibi bir zorunluluk getirmiştir. Buna rağmen yeterli sayıda engellinin istihdam edilmediği, özel sektör işletmelerin birçoğunun bu zorunluluklarını tam olarak yerine getirmediği görülmektedir.

*Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirilmesi Hakkındaki Yönetmelik*, 20 Şubat 2019 tarihinde 30692 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile 18 yaşını doldurmuş yani erişkin olmuş bireylerin, sağlık kurulu raporu almaları, bu raporların geçerlilik süreleri, değerlendirilmeleri ve yetkili sağlık kuruluşları ile ilgili hususlar düzenlenmiştir. Yönetmelik ayrıca raporlara yapılacak itirazlar ve engellilerin, engellerinden dolayı hak kazandıkları vergi muafiyetleri gibi konuları da bu yönetmelikte düzenlemiştir.

Engellilere yönelik düzenlemelerden bir diğeri ise '*Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmî Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği*'nde ele alınmıştır (T.C. Resmî Gazete, 30.07.2016/26244). Bu yönetmelik resmî kurumların, bakıma ihtiyaç duyan engellilere yönelik açılacak merkezlerin açılış izni, çalışma şartları, personel standardı, denetimleri ve ücret tespitlerine ilişkin usul ve esaslar belirlenmiştir. Buna benzer bir diğer yönetmelik '*Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği*'dir (T.C. Resmî Gazete, 04.11.2016/29878). Bu yönetmelikte gerçek kişi ve özel hukuk tüzel kişileri tarafından açılacak özel bakım merkezlerine ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname esas alınarak düzenlenen bu yönetmelik; özel bakım merkezlerine yapılacak başvurular, kabul ve bakım hizmetleri, ücretler, merkezlerin fiziksel koşulları, merkezlerin açılması-kapatılması ve denetlemesine kadar birçok konuda önemli düzenlemelere yer verilmiştir.

Türkiye'de engellilere yönelik olarak yapılan düzenlemeler içinde, engelli ve yardıma ihtiyaç duyan vatandaşlara aylık bağlanması önemli bir yere sahiptir. Bununla ilgili önemli bir düzenleme 2013 yılında hayata geçirilmiştir. Bu düzenleme içinde hem 65 yaşını doldurmuş olan vatandaşlar hem de engelliler bir arada ele alınmıştır. Burada temel kriterlerin başında sosyal gü-

venlik kuruluşlarına tabi olmamak, aylık gelirlerin hane içinde kişi başına asgari ücretin aylık net tutarının (16 yaşından büyükler için) 1/3'ünden az olması ve sağlık kurulu raporu ile belli oranda engelli olduğunun tescil edilmesi, talep etmiş olmasına rağmen (18 yaşından büyükler için) işe yerleştirilmemiş olması gelmektedir. Aynı yönetmelik içinde yapılan düzenlemelerle, engelli yakınlarına da koşulların uygun olması halinde aylık bağlanması sağlanmıştır (65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları İle Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik, T.C. Resmî Gazete, 28539, 25 Ocak 2013).

5378 sayılı Engelliler Kanunu'nu genel olarak değerlendirdiğimizde pek çok düzenleme yapılmasına rağmen, değişen ve çeşitlenen sorunlar karşısında yetersiz kaldığını görmekteyiz.

Kanunun 7. Maddesinde (Değişik:6/2/2014-6518/69 md.) ele alınan '*erişebilirlik*' konusunda ise başlı başına ayrı bir düzenlemeye ihtiyaç vardır. Mevzuattaki bu yetersizlik normal hayatta da engellilerin erişimi konusunda özellikle büyükşehirlerde kendisini daha fazla göstermektedir.

### 3.4. Yaşlılarla İlgili Mevzuat

Yaşlılarla ilgili mevzuat 1982 Anayasasında, genel mevzuatlarda, sağlık ve sosyal hizmetlerin sunulmasına ilişkin kanun hükmünde kararnemelerde, kanunlarla ilgili düzenlemelerde, belediye kanunu ve büyükşehir belediye kanununda, mevzuat dışı dokümanlarda, beş yıllık kalkınma planlarında parça parça yer aldığını görmekteyiz. Dolayısıyla yaşlıları içine alan ve tamamen yaşlıların haklarına yer veren yasal bir düzenleme Türkiye'de yoktur.

Anayasanın 10. Maddesinde ... *Çocuklar, yaşlılar, engelliler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz*" şeklinde yaşlılara yer verilmiştir. 4857 sayılı İş Kanunu, engelli ve eski hükümlü çalıştırılması ile ilgili çeşitli hükümler getirmiş olmasına rağmen yaşlıların çalıştırılmaları ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Türk Medeni Kanunu'nun çeşitli maddelerinde yaşlılıkla ilgili yapılan düzenlemelerde ergin olma ve kısıtlılık durumlarına yer verildiğini söylemek mümkündür. Yaşlılarla ilgili en geniş düzenlemelere 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu içinde yer verilmiştir. Kanunun amaçlarından birinin yaşlılarla ilgili hizmetlerin sunumunda kurulacak teşkilatın işleyiş, usul ve esasları düzenlemek şeklinde ele alınmıştır. Kanunda, ihtiyacı olan yaşlı tanımlanmış, bununla birlikte aktif yaşam merkezleri, huzurevleri ve sosyal hizmet merkezleri içerisinde yaşlıya yer verilmiştir. Hizmetlerin sunumunda yaşlılara tanınması gereken öncelikler ile yaşlılarla ilgili düzenlemelerin çıkarılacak yönetmelikler çerçevesinde yapılması gerektiği hüküm altına alınmıştır.

2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte yaşlılarla ilgili tüm hizmetler, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yeniden örgütlenmiş ve bakanlık bünyesinde faaliyetlerini sürdürmeye başlamıştır. Halen yaşlılara ilişkin tüm hizmetler daha sonra adı değiştirilen mevcut adı ile “*Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı*” bünyesinde bahsi geçen genel müdürlük altında yürütülmektedir.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun özellikle 14 ve 77. Maddeleri, yaşlılarla ilgili birçok düzenleme yapma yetkisini belediye yönetimlerine vermiştir. Bu maddelere göre yaşlıların temel ihtiyaçlarının sağlanması için sadece yerel yönetimlerin değil tüm paydaşların işbirliği ve gönüllü katılımına da ayrı bir önem verilmiştir. Belediyelerin sunacağı tüm hizmetlerin yaşlıların durumlarına uygun bir biçimde sunulması gerektiğine de vurgu yapılmıştır (T.C. Resmî Gazete, 13 Temmuz 2005/25874). 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7/v fıkrası, belediyelerin “*..yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak*” görev ve yetkisini vermiş, yaşlıların sosyal çevreye olan ihtiyaçlarının da dikkate alınarak çeşitli sosyal aktivitelere aktif katılımlarının sağlanması gerektiği vurgulanmış, değişen rol ve sorumluluklarla hayata daha iyi uyum sağlamları için çeşitli düzenlemeler yapılması gerektiğine yer verilmiştir (T.C. Resmî Gazete, 23 Temmuz 2004, 25531).

Yaşlılara maaş bağlanması ile ilgili düzenleme “*65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun*” (T.C. Resmî Gazete, 15642, 10 Temmuz 1976) kapsamında yürütülmektedir. Bu düzenlemeye göre, yaşlılık maaşı almaya hak kazanmada temel kriterin gelir olduğunu söyleyebiliriz. Bu gelirlerin hesaplanmasında, kişinin kendisinin ve eşinin gelirlerinin toplamının güncel asgari ücretin 1/3'ünü geçmemesi temel belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında sosyal güvenlik sistemi içinde olmamak-bir işte çalışmamak-, nafaka ve benzeri gelirlere sahip olmamak gibi kriterler de bu değerlendirme içinde yer almaktadır. Yaşlılık maaşı, ihtiyacı olan yaşlılara belediyelerin verdiği diğer hizmetlerle birlikte değerlendirildiğinde bir nevi tamamlayıcı hizmet olarak görülebilir.

Yaşlılarla ilgili düzenlemeler içinde huzurevlerinin ayrı bir yeri vardır. Türkiye’de huzurevleri sayısı günümüz itibariyle yeterli değildir. Özellikle kamu tarafından kurulan ve işletilen huzurevlerine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bu ihtiyacın bir kısmı günümüz itibariyle özel huzurevlerinden hizmet alınmak suretiyle sağlanmakta, durumu nispeten iyi olan ve huzurevini tercih eden yaşlılar ise kendi imkanları ile bu hizmetlerden faydalanmaktadır.

2001 yılında çıkarılan “*Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği*” (T.C. Resmi Gazete, 24325, 21 Şubat 2001) ile 2008 yılında çıkarılan “*Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım Merkezleri Yönetmeliği*” (T.C. Resmi Gazete, 26960, 07 Ağustos 2008) hizmetlerin yürütülmesinde uyulması gereken usul ve esasları düzenlemektedir. Ancak bu yönetmelikler oldukça eski ve güncellikten uzaktır. Örneğin, özel huzurevleri yönetmeliğinde yaşlı “...*ellibeş yaşındaki kişiyi*”; Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğinde ise yaşlının “...*altmış yaş*” ve üzerindeki kişi olduğu ifade edilmektedir

Burada tam bir çelişki vardır. Tartışılması gereken birçok nokta vardır, ancak ikisi önemlidir. Birincisi ellibeş yaş günümüz yaşlı tanımlamasına uymamaktadır. İkincisi ise özel ve kamuda yaşlı tanımı içerisindeki farklılıktır. Birinde ellibeş yaşında olan kişi yaşlı olarak tanımlanırken ve hizmetten faydalanabileceği belirtilirken, kamu tarafında ise altmış yaş esas alınmaktadır. Diğer yandan Türkiye’de mevcut yasal düzenlemeler baktığımızda ellibeş yaşında emekli olmak mümkün değildir, emekli olması mümkün olmayan bir kişinin huzurevi hizmetlerinden faydalanabilecek olması için yaşlı tanımı içerisine sokulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu kapsamda verilen sosyal hizmetlerin büyük ölçüde piyasalaştığı, yaşlıların gerçek anlamda haklarını esas alan bir anlayış yerine ticari beklentilerin öne çıktığı bir anlayışın hâkim olmaya başlığı görülmektedir. Tüm yasal mevzuatta olduğu gibi bahse konu yönetmeliklerin de teknik açıdan hem eksik hem de eskiyen birçok yanının olduğunu söylemek mümkündür. Bir örnek vermek gerekirse; yönetmelikte genel müdürlük tanımına bakıldığında yıllar önce-2011 yılında mülga olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’ne atıfta bulunulduğunu görüyoruz ve bunların değiştirilmesi, güncel hale getirilmesi ne kadar zor olabilir diye de soruyoruz.

Yaşlılarla ilgili olarak yapılan düzenlemelerin en önemlilerinin başında şüphesiz ki Sağlık Bakanlığı tarafından 2015 yılında çıkarılan ve 29280 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren evde sağlık hizmetlerine ilişkin yönetmeliktir. Yönetmeliğe sadece yaşlılar değil, evde sağlık hizmetine ihtiyacı olan tüm bireyler konu edilmiştir. Ancak, yaşlıların evde sağlık hizmetlerine kavuşması açısından son derece olumlu bir gelişme olmuştur. 2023 yılına gelindiğinde Sağlık Bakanlığı bu yönetmeliği yürürlükten kaldırmış, ihtiyaçlar doğrultusunda 32209 sayılı Resmî Gazete’de yayımlamak suretiyle “*Evde Sağlık Hizmeti Sunumu Hakkında Yönetmelik*”i yürürlüğe koymuştur (T.C. Resmî Gazete, 32209, 02 Haziran 2023). Özellikle burada yaşlılığından dolayı sağlık hizmetlerine ulaşmada zorluk çeken bireylerin kendi mekanlarında bu hizmetlerden azami ölçüde faydalanması esas alınmıştır. Sağlık Bakanlığının bu konuda yapmış olduğu düzenleme, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının eskimiş ve ihtiyaçlara cevap vermeyen mevzuatı ile ilgili olarak neden yapmadığı bir soru işaretidir. Yaşlılarla ilgili kapsamlı bir mevzuatın

olmaması, yaşlıların haklarının korunması ve yaşlılara ilişkin hizmetlerin sunumunda önemli aksaklılara yol açabilmektedir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), yaşlılarla ilgili verilerinde 2023 yılı için 8 milyon 722 bin kişi olarak belirtmiş ve sürekli olarak bu nüfusun artmakta olduğunu ifade etmiştir. Örneğin, 2018 yılında 7 milyonun üzerinde olan bu nüfusun son beş yıl içinde %21 oranında arttığını ve yaklaşık 9 milyona dayandığını açıklamıştır. Üstelik TÜİK, yaşlı nüfusu hesaplarken 65 ve üstü yaşı dikkate alarak bu hesapları yapmaktadır. Oysaki, bizim yaşlılarla ilgili mevzuatımızın bir yerinde 55, bir yerinde ise 60 ve üzerindeki kişiler yaşlı olarak kabul edilmektedir. Bu durumda yaşlı nüfusun TÜİK'in rakamlarının çok daha üzerinde olduğu açıktır. Diğer yandan TÜİK'e göre yaşlı bağımlılığı (çalışma çağındaki her yüz kişiye düşen yaşlı sayısı) 2018 yılında %12,9 iken, 2023 yılında %15'e yükselmiştir (TÜİK, 2024). Nüfusun %10'undan daha fazlasının yaşlı olduğu bir ülkede yaşlılarla ilgili genel ve kapsamlı bir düzenlemenin olmaması düşündürücüdür.

Demografik yapının değişmesi ile buna uyum sağlayan ve sağlıklı yaşlanmaya yatırım yapan toplumlarda bireylerin daha uzun ve mutlu bir yaşam sürmeleri, aktif yaşlanma süreçlerinin sağlanması ve sosyal işlevselliklerinin yerine getirilmesi ile mümkün olabilir (Durğun ve Merde, 2023). Türkiye'nin nüfusunun gittikçe yaşlanması, yaşlı bağımlılığının artması, yaşlılara yönelik ayrımcılık, sosyo-ekonomik nedenler ve aile yapısında meydana gelen değişimler, devletin yaşlı bireylere asgari bir yaşam düzeyi sağlama zorunluluğu gibi konular yaşlılara yönelik kapsamlı bir yasal düzenleme yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

#### 4. Sonuç

Çalışma kapsamında sosyal hizmet mevzuatının genel çerçevesini oluşturan kanunlar ve bunlara bağlı yönetmelikler ana hatları ile incelenmiş, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından değerlendirilmiştir. Türkiye'de sosyal hizmetin hedef kitlesi arasında aileler, çocuklar, engelliler ve yaşlılar önemli bir yere sahiptir. Diğer yandan sosyal hizmet müracaatçıları (yararlanıcıları) arasında kadınlar, özellikle şiddete uğrayan veya uğrama potansiyeli olan kadınlar öncelikli olarak kabul edilmektedir. Sosyal hizmet meslek ve disiplinin kadına verdiği değer, kadının cinsiyetinden değil, aile içindeki öneminden kaynaklanmaktadır.

Sosyal hizmetler mevzuatının yasal altyapısına baktığımızda en önemli düzenlemenin 2828 sayılı *Sosyal Hizmetler Kanunu* ile yapıldığını görüyoruz. Çünkü bu kanunla, sosyal hizmet açısından dezavantajlı olarak kabul edilen birey ve/veya gruplar tanımlanmış, hizmetlerin sunumu ile ilgili organizasyonlar bu yasal düzenleme içinde ele alınmıştır.

Kanun metninde zamanla birtakım güncellemeler yapılmakla birlikte, günümüz ihtiyaçlarına cevap verme noktasında bazı eksikliklerin olduğu, olmayan örgütsel yapılara sanki hala varmış gibi atıfta bulunduğu, yeniliklerden uzak ve sorunlara çözüm getirme noktasında yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. Kanuna bağlı olarak çıkarılan yönetmeliklerde sosyal hizmet meslek ve disiplini büyük ölçüde göz ardı edilmiş, farklı meslek ve disiplinlerle aynı torba içinde değerlendirilmiştir. Örneğin, ‘*Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği*’ içinde “sosyal çalışma görevlisi” tanımı yapılmış ve farklı disiplinlerden mezun olanlar bu tanım içinde ele alınmış, görev tanımlarında ‘sosyal inceleme raporu’ hazırlayabileceklerine yer verilmiştir. Yani hiçbir ayırım yapılmamış, bu konuda en küçük bir eğitim almayan farklı disiplinlerden mezun kişilerin sanki bir şablon belge gibi sosyal inceleme raporu düzenlemelerine imkân verilmiştir. Üzerinde durulması gereken bir diğer konu ise bu durumun hizmet alanlar açısından etik bir sorun olarak değerlendirilebileceğidir.

6284 sayılı “*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Dair Kanun*” hem teorik hem de uygulama bakımından kaynaklık ettiği sorunlar bağlamında yeniden ele alınıp güncellenmelidir. Kanunda, bazı hallerde verilen kararların uygulanmasında sürenin yetersiz oluşu, alanında uygun kişilerin istihdamında kanundan kaynaklı sorunlar örneğin, yeterli sayıda sosyal çalışmacı istihdamının yapılamaması ve görev karmaşası, kaldırılan İstanbul Sözleşmesi’nin yaratmış olduğu boşluk bunlardan bazılarıdır. Sosyal hizmet meslek ve disiplini içinde ailenin ve kadının ayrı bir yeri vardır. Sosyal hizmet müracaatçıları-faydalanıcıları- arasında önemli bir yere sahip olan kadınların güçlendirilmesi ve korunması ile ilgili yasal düzenlemelerin güncel sorunlara çözüm üretebilecek şekilde ele alınması gerekir. 6284 sayılı kanun ve ilgili yönetmelikler içinde ailenin korunması amacının tam olarak vurgulanmadığı, bunun önemli bir boşluk oluşturduğu, dolayısıyla aileyi bir bütün olarak tanımlayan ve her yönü ile ele alan yasal düzenlemeye ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

5395 sayılı *Çocuk Koruma Kanunu* ile farklı alanlardan mezun olan kişiler sosyal çalışma görevlisi olarak tanımlanmış ve bu görevlilerin sosyal inceleme yapabilecekleri yasa ile teminat altına alınmıştır. Sosyal hizmet alanında hiçbir eğitimi olmayan, tamamen farklı alanlarda yetiştirilen kişilerin sosyal çalışma görevlisi olarak atanması son derece yanlıştır ve hizmet alanlar açısından etik değildir. Sosyal hizmet bilimi ve mesleği açısından baktığımızda bu uygulamalara son verilmesi gerekir. Özellikle çocuklarla ilgili kararların alınmasında önemli olan ve çocuğun kendisini ifade edebileceği tek legal belge şeklinde tanımlayacağımız sosyal inceleme raporunun bu işin eğitimini almış ‘sosyal çalışmacılar’ tarafından hazırlanması doğru olacaktır. Kanunu bir bütün olarak değerlendirdiğimizde çok ciddi düzeltmelere ihtiyaç olduğunu görüyoruz. Örneğin, çalışma içinde ayrıntılı olarak ele aldığımız

hususlardan bir tanesi, tedbir kararlarının alınmasında çocuğun görüşünün alınmasının istenmesi gerektiğine yer verilmekle birlikte, sosyal inceleme raporunun hazırlanması veya ilgililerin dinlenmesi bir nevi isteğe bırakılmış, yani çok önemsenmemiştir. Yine, çocuğun ifadesi alınırken yanında sosyal çalışma görevlisi bulundurulması zorunlu görülmemiş, isteğe bırakılmıştır. Dolayısıyla yasanın burada belirtilen hususlar göz önünde bulundurulmak suretiyle yeniden ele alınması, sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Engellilerle ilgili yasal düzenlemelerin özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra belirgin bir şekilde artmaya başladığı, bu dönemle birlikte engellilerin sosyal ve insan hakları konularında önemli politika değişimleri olduğunu görmekteyiz. Sonraki yıllarda engellilerle ilgili uluslararası alanda ortaya çıkan farkındalıkla birlikte çeşitli sözleşmelerin yürürlüğe girdiğini görmekteyiz. Bunlardan biri Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmedir. Sözleşme, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 2006 tarihinde kabul edilmiş ve 2008 yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Sözleşme, Avrupa Birliği'nin (AB) insan hakları konusunda imzalamış olduğu ilk sözleşme olması sebebiyle de önemlidir. Türkiye, bu sözleşmeyi 2007 yılında imzalamış ve 2009 yılında ise onaylamıştır. Sözleşmenin 1. Maddesinde engelliler açısından; “...*insan hak ve özgürlüklerine, tam katılıma ve insan onuruna*” vurgu yapılmıştır (BM Engellilerin İnsan Haklarına İlişkin Sözleşme, 2009). Sözleşme ile taraf devletlere, engellilerin hakları konusunda çok sayıda yükümlülükler getirilmiş, bunlara uyulmasının beklendiği ifade edilmiştir. Engellilerin toplumsal hayata katılmalarını sağlamaya dönük uluslararası düzenlemelerden birisi de Avrupa Konseyinin engellilere yönelik olarak hazırlamış olduğu Avrupa Sosyal Şartı belgesidir. Bu belge, engellilerin mesleki eğitimi ve toplumsal hayata yeniden uyum sağlamaya yönelik hak ve tedbirleri içeren bir belgedir.

Türkiye’de 2005 yılında engellilerle ilgili olarak taraf olunan uluslararası sözleşmelerinde etkisiyle önemli düzenlemeler yapılmış ve 5378 sayılı ‘*Engelliler Kanunu*’ yürürlüğe girmiştir. Yıllar içerisinde günümüze gelinceye kadar birçok düzenlemenin yapıldığı, özellikle 2014 yılında engellilerin erişilebilirlik ve istihdamına yönelik önemli adımların atılmış olduğunu, düzenlemelerin aileleri de kapsayacak şekilde genişlediğini görüyoruz. Sosyal güvenlik sistemi içerisinde, engel seviyesi ölçü alınmak suretiyle engelli bireylere ve ailelerine yönelik bazı haklar sağlanmış, çeşitli indirim ve muafiyetler verilmiş ve sosyal yaşamlarında bireylerin engelsiz hareket etmeleri hedeflenmiştir. Sosyal hizmet meslek ve disiplini içinde önemli bir yere sahip olan engelli refahının, hak temelli bir anlayış çerçevesinde her bir engelli ve ailesi için sağlanması, engellilerin haklarının tanınması ve eşit vatandaşlar olarak toplumda saygı görmeleri; eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hayat içinde diğer bireylerle birlikte yer alabilmesi için daha kapsamlı yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Türkiye’de, doğrudan yaşlılarla ilgili yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Çeşitli kanun ve yönetmelikler içerisinde yaşlılara yer verilmiş ve bu şekilde yaşlıların sorunlarının çözülmesi yoluna gidilmiştir. Türkiye nüfusunun gittikçe yaşlanmaya başladığı, doğurganlık oranının düşmesiyle birlikte yaşlı insan sayısının toplam nüfus içindeki oranının daha da artacağı ifade edilmektedir. Sosyal hizmet meslek ve disiplini açısından baktığımızda ise yaşlı bireyler diğer bireylere göre daha dezavantajlı konumdadır ve sosyal hizmete en çok ihtiyaç duyan gruplar arasında yer almaktadır. Dolayısıyla korunmaya ve bakıma ihtiyaç duymaktadır. Bütün bunlar, yaşlılarla ilgili kapsamlı ve kendi içinde tutarlı, uygulanabilir politikalara ve yasal düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Değişen demografik çerçeve içerisinde yaşlılıkla ilgili olarak öncelikle sağlık, sosyal hizmet, sosyal güvenlik, bakım ve eğitim politikalarının yeniden ele alınmak suretiyle köklü bir değişikliğe gidilmesi, yaşlılarla ilgili yasal mevzuatın sosyal devlet anlayışı içinde oluşturulması gerekir. Birbirinden kopuk, farklı kanun ve yönetmelikler içine serpiştirilmiş bir düzenleme uygulanabilir olmaktan uzaktır.

## KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6518 S.K). T.C. Resmî Gazete, 28918, 06/02/2014.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Dair Kanun (6284 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 28239, 20/03/2012.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği. (2013, 18 Ocak). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 28532). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130118-2.htm>.
- Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmi Kurum ve Kuruluşlar Bakım Merkezleri Yönetmeliği. (2016, 30 Temmuz). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 26244). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060730-2.htm>.
- Başar, M. (2023). Türkiye’de Çocuk Koruma Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi. *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi*, 3(5), 31-49.
- Belediye Kanunu (5393 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 25874, 13/07/2005.
- Birinci, M. (2018). Sosyal Hizmet Örgütleri ve Yenilikçi Yaklaşımların Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(2), 43-62.
- Birinci, M. (2021). Sosyal Hizmet Örgütlerinde Stratejik Yönetim: Bir Model Önerisi.
- Birinci, M. (2022). Sosyal Hizmet Örgütlerinde Personel Güçlendirme ve Örgütsel Vatanlaşlık İlişkisi.
- Birinci, M., Altun, F., ve Sevim, K. (2017). Sosyal Çalışma ve Yönetim Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10-11), 205-218.
- Birinci, N., ve Özdemir, N. (2023). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’daki Destek Hizmetlerinin Dönüştürücü Adalet Bağlamında Değerlendirilmesi”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 72, sy. 2 619-42.
- Bowen, G.A. (2009), “Document Analysis as a Qualitative Research Method”, *Qualitative Research Journal*, Vol. 9 No. 2, pp. 27-40.
- Büyükşehir Belediye Kanunu (5216 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 25531, 23 Temmuz 2004.
- Coşkun, M.B. ve Kaya, E., 2023 Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Hakkında Korumucu ve Destekleyici Tedbir Kararı Alınan Çocuklara Yönelik Bir Araştırma: Osmaniye İli Örneği, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(3), 1682-1701.
- Creswell, J.W. (2017). *Araştırma Deseni*; Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. S.B. Demir (Çev.). Eğiten Kitap, Ankara, 2017.
- Cılga, İ., Erkul, E., Yıldırım, B. ve Adıgüzel, İ.B. (2016). *Sosyal Çalışma ve Sosyal Politika Yazıları*. Ankara: Bellek Yayınları.
- Çocuk Koruma Kanunu (5395 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 25876, 15/07/2005.

- Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik. (2006, 24 Aralık). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 26386). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061224-1.htm>.
- Durğun, A., ve Merde, E. (2023). Türkiye’de Yaşlılara Yönelik Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Analizi. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD), 9(18), 38-62. <https://doi.org/10.25306/skad.1265458>.
- Dursun, Y., ve Atamtürk, E. (2023). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na Yeni Bir Koruyucu Önleyici Tedbir Önerisi: Rekreasyon ve Spor Tedbiri. Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi 21), 172-190. <https://doi.org/10.46218/tshd.1215577>
- Engelli Bireylere Yönelik Özel Bakım Merkezleri Yönetmeliği. (2016, 04 Kasım). T. C.Resmî Gazete (Sayı: 29878). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161104-2.htm>.
- Engelliler Hakkında Kanun (5378 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 25868, 07/07/2005.
- Ercoşkun Şenol, H. (2019). Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Üzerine Bir İnceleme. Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi (13), 423-459. <https://doi.org/10.18771/mdergi.581906>.
- Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirilmesi Hakkındaki Yönetmelik. (2019, 20 Şubat). T.C. Resmî Gazete (Sayı:30692). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/02/20190220-2.htm>.
- Evde Sağlık Hizmeti Sunumu Hakkında Yönetmelik. (2023, 02 Haziran). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 32209). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/06/20230602-1.htm>.
- Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. (2001, 21 Şubat). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 24325). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4414&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>.
- Karataş, K., ve Erkan, G. (2002). Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin tarihçesi. Sosyal hizmet sempozyumu, 18-19.
- Kılıç, C. (2021). Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: Bibliyometrik Haritalama. ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Sayı: 5, 1-18.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(15), 170-189.
- Korumalı İşyerleri Hakkında Yönetmelik. (2022, 01 Ocak). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 31732). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/01/20220127-1.htm>.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012, 14 Aralık). T.C. Resmî Gazete (Sayı:28497). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121214-2.htm>.
- Özel Huzurevleri ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliği. (2008, 07 Ağustos). T.C. Resmî Gazete (Sayı:26960). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/08/20080807-4.htm>.

- Özmen, N., ve Şimşek, C. N. (2024). Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Sosyal Hizmet Bakımından İncelenmesi: İstanbul Anadolu Adalet Sarayı Aile Mahkemesi Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(89), 51-68. <https://doi.org/10.17755/esosder.1272018>.
- Öztürk, N. (2017). Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-32. <https://doi.org/10.21492/inuhfd.298121>.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sosyal Hizmet Merkezleri Yönetmeliği. (2013, 09 Şubat). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 28554). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130209-3.htm>.
- Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S.K.), T.C. Resmî Gazete, 18059, 27/5/1983.
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. (2016, 17 Mart). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 29656). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/03/20160317-8.htm>.
- Tellioglu, F. R. (2021). 6284 Sayılı Kanun Kapsamında Koruyucu Ve Önleyici Tedbirler Ve Kanundan Yararlanacak Kişiler. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi*, 5(2), 1-26.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), 2024. İstatistiklerle Yaşlılar. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yasli-lar-2023-53710>
- Ünal, V. (2021). Türkiye’de Engellilik Yaklaşımlarının Sosyal Politika Açısından Değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45(2), 235-258.
- Verschuere, B., Beddeleem, E., and Verlet, D. (2014). Determinants Of Innovative Behaviour In Flemish Nonprofit Organizations. *Public Management Review*, 16(2), 173-198.
- Yaman, F., ve Tuncay, T. (2020). Ölümcül Çocuk İstismarları ve Türkiye Çocuk Koruma Sistemine Yönelik Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(3), 1370-1393. <https://doi.org/10.33417/tsh.655607>
- Yurtiçinde İşe Yerleştirme Hakkındaki Yönetmelik. (2009, 25 Nisan). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 30127). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=13013&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşları ile Özürlü ve Muhtaç Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Yönetmelik. (2013, 25 Ocak). T.C. Resmî Gazete (Sayı: 28539). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=17049&MevzuatTertip=5>.
- 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. (2022 S.K.). T.C. Resmî Gazete, 15642, 10/07/1976.